

Crimes against security in light of the principle of quality of laws

Afshin Abdollahi ¹ | Azar Rezagholi ²

1. Corresponding Author, Associate professor, Department of law, Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. Email: a.abdollahi@uok.ac.ir
2. PhD student in Criminal Law and Criminology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. Email: rezagholiazar214@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Received: 4 September 2025
Revised: 19 December 2025
Accepted: 27 December 2025
Available Online: 2 January 2026

Keywords

The Principle of Quality of Laws, Crimes against Security, Interpretation of Laws, Elements of Crime.

Abstract

The principle of quality of laws is one of the requirements of the principle of legality of crime and punishment which has gained more importance nowadays considering that criminal laws have become technical and false interpretations have got more common. This has urged countries with novel law to incorporate this principle into their laws and even some transnational adjudicating courts have ruled ambiguous laws as invalid and non-adduceable. Applying an interpretative-analytical method, the issue has been examined in this article. The importance of this principle in crimes against security, specifically in countries such as Iran, which has provided several actions under the title of security offenses is doubled as lack of quality in these laws and their ambiguousness, along with the necessity of subjective interpretations which do not necessarily comfort with rules and principles of interpretation, give rise to the violation of personal rights and freedoms. Finally, it was concluded that in many of crimes against security in the Iranian legal system vague and equivocal phrases such as hostile, advertisement against the system, disturbing security of the country, prohibited places, broad disruption, conspiracy against national security and so on have been applied which are serious threats to the violation of the principle of quality of criminal laws. Accordingly, it has been suggested to provide the principle of quality of laws, like the principle of legality of crime and punishment in substantive laws, which might be a hope for amendment of laws and omission of vague phrases in criminal laws.

Cite this article: Abdollahi, A.; Rezagholi, A. (2025). Crimes against security in light of the principle of quality of laws. *Criminal Law Doctrines*, 22(29), 167-202. <https://doi.org/10.30513/cld.2026.7087.2124>

Extended Abstract

Introduction

The principle of quality of laws, as one of the fundamental requirements of the principle of legality of crimes and punishments, necessitates that criminal laws be drafted in a clear, precise, and comprehensible manner for all. This principle, which is rooted in the Islamic jurisprudential rule "**Qobh-e 'Eqāb balā Bayān**" (the reprehensibility of punishment without prior explanation), guarantees citizens' rights and freedoms against potential authoritarian tendencies of the State. Nevertheless, the domain of crimes against security in the Iranian criminal justice system, due to the extensive use of vague and general terms, has created serious challenges with respect to this principle.

The present study seeks to answer this fundamental question: whether Iranian criminal laws in the field of crimes against security possess the required quality, and in the absence of quality, what harms are inflicted upon citizens' rights and fair trial? Furthermore, this study aims to identify and analyze instances of violation of the principle of quality of laws in crimes against security, explain the consequences of such violations for the infringement of citizens' rights, and propose remedial solutions at both legislative and judicial levels.

Preliminary investigations indicate that previous studies have mainly addressed the principle of legality of crimes in general and have rarely focused specifically on the challenges of the principle of quality in the field of crimes against security. The main hypothesis of this research is that laws concerning crimes against security in Iran lack the necessary quality, and this has led to conflicting judicial interpretations, dispersion of opinions, and violation of citizens' rights.

It is noteworthy that studies by scholars such as Najafi Abrandabadi (2012), Abdollahi (2021), and Moazenzadegan (2018) have each addressed certain aspects of this issue; however, a research gap is evident in the systematic and integrated analysis of instances of ambiguity in the threefold elements of crime and punishment in security offenses. The primary audience of this research is legislators, judges, attorneys, jurists, and researchers in criminal law, particularly those interested in crimes against security, for whom this study has both practical and theoretical significance.

Method

The present study is qualitative research employing a descriptive-analytical method, utilizing case study analysis. The research population includes all laws related to crimes against security in Iran's legal system, including the Islamic Penal Code 2013, the Ta'zirat Law 1996, the Law on Intensification of Penalties for Espionage 2025, and selected judgments of the Supreme Court branches. The analysis is structured around three main axes: (1) ambiguity in the actus reus of crimes against security, (2) ambiguity in the mens rea, and (3) ambiguity in sentencing methods. Data were collected through documentary and library research, as well as purposive searching in official judicial judgments databases

Findings

The findings of this research can be presented in three main axes.

First Axis: Ambiguity in the Actus Reus of Crimes against Security, Examination of statutory provisions reveals that the legislature has employed vague and general terms in crimes such as "propaganda against the regime" (Article 500), "collaboration with hostile governments" (Article 508), "membership in anti-security factions" (Article 499), "widespread disruption of public order" (Note to Article 286), and "photography of prohibited locations" (Article 503). For instance, the phrase "propaganda activities against the regime" lacks a clear statutory definition, and its scope is delegated to the judge's personal interpretation.

Analysis of Supreme Court judgments indicates that these ambiguities have led to conflicting decisions. In Judgment No. 9409970221400231, the Supreme Court overturned a conviction for "propaganda against the regime" due to ambiguity in the concept of "propaganda activities," whereas in similar cases, convictions have been affirmed.

Second Axis: Ambiguity in Mens Rea. The most challenging aspect of crimes against security is the method of establishing criminal intent. The Note to Article 286 of the Islamic Penal Code requires the court to establish "intent to cause widespread disruption" from the "totality of evidence and indicia," without specifying the criteria for such establishment. This ambiguity has resulted in some courts finding intent for widespread disruption in similar cases while others have not.

For example, in the crime of conspiracy (Article 610), ambiguity in distinguishing between "conspiracy," "attempt," and "completed offense" has led to conflicting judgments. Judgment No. 20891 dated 30 January 2019 exemplifies this conflict, wherein the Supreme Court in similar instances has sometimes treated conspiracy as an independent offense and sometimes as an attempt.

Third Axis: Ambiguity in Punishment. The most significant instance of ambiguity in punishment is Article 282 of the Islamic Penal Code, which prescribes four types of punishment for enmity against God execution, crucifixion, amputation, and exile. Article 283 explicitly delegates the choice among these punishments to the judge's discretion. This broad discretion has created grounds for conflicting and discriminatory judgments. Furthermore, criminal referral to the punishment of enmity against God and corruption on earth in cases such as Article 504 of the Ta'zirat Act, without observing the specific conditions of these Hadi crimes, constitutes another instance of violation of the principle of quality of laws.

Conclusion

The present study demonstrates that the principle of quality of laws in the field of crimes against security in the Iranian legal system faces numerous structural and substantive challenges. The findings confirm the main hypothesis of this research regarding the lack of necessary quality in these laws and its negative impact on citizens' rights and fair trial.

The significance of this issue lies in the fact that, given the direct relationship between

crimes against security and fundamental citizens' rights, including freedom of expression, the right to privacy, and the right to a fair trial, the lack of quality in these laws seriously jeopardizes citizens' judicial security.

From a theoretical perspective, this research demonstrates that the principle of quality of laws, beyond being a procedural rule, substantively guarantees citizenship rights. From a practical standpoint, the findings can serve as a basis for legislative reform and as practical guidance for judges in interpreting ambiguous laws.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and the drafting of the initial manuscript and subsequent versions, including reviewed and edited iterations.

جرائم علیه امنیت در پرتو اصل کیفیت مندی قوانین

افشین عبداللهی^۱ | آذر رضاقلی^۲

۱. نویسنده مسئول، دانشیار، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران. رایانامه: a.abdollahi@uok.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری رشته حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. رایانامه: rezagholiazar214@gmail.com

چکیده

اصل کیفیت مندی قوانین یکی از الزامات اصل قانونی بودن جرم و مجازات است که امروزه با توجه به فنی شدن قوانین کیفری و امکان تفسیرهای نادرست و شخصی از قوانین، اهمیتی بیشتر از اصل قانونی بودن پیدا کرده است، تا جایی که کشورهای دارای حقوق مترقی، این اصل را وارد قوانین خود نموده و حتی برخی مراجع رسیدگی‌کننده فراملی قوانین مبهم را فاقد ارزش و غیرقابل استناد دانسته‌اند. در تحقیق پیش‌رو، این موضوع مهم با روش توصیفی - تحلیلی بررسی شده است. اهمیت این اصل در جرائم علیه امنیت به ویژه در کشوری مانند ایران که رفتارهای متعددی را تحت عنوان جرائم امنیتی پیش‌بینی کرده و همچنین مراجع خاصی را جهت رسیدگی به این جرائم اختصاص داده است، بیشتر خود را نشان می‌دهد، زیرا کیفیت نداشتن قوانین مربوطه و ابهام در آن‌ها و لزوم تفسیرهای شخصی که لزوماً منطبق با اصول و قواعد تفسیر نیستند، زمینه را برای نقض حقوق و آزادی‌های فردی فراهم می‌کند. در نهایت این نتیجه حاصل شد که در بسیاری از جرائم علیه امنیت در نظام حقوقی ایران از عبارات مبهم و دوپهلوی همچون متخاصم، تبلیغ علیه نظام، برهم زدن امنیت کشور، اماکن ممنوعه، اساس نظام، اخلال گسترده، تبانی علیه امنیت ملی و موارد مشابه در مصادیق جرائم استفاده شده است که تهدیدی جدی برای نقض اصل کیفیت مندی قوانین کیفری است. بر این اساس پیشنهاد شده است اصل کیفیت مندی قوانین کیفری به مانند اصل قانونی بودن جرم و مجازات در قوانین ماهوی پیش‌بینی گردد که می‌تواند امیدی برای اصلاح قوانین و حذف عبارات مبهم از قوانین کیفری شود.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۳/۰۶/۱۴۰۴
تاریخ بازنگری: ۲۸/۰۹/۱۴۰۴
تاریخ پذیرش: ۰۶/۱۰/۱۴۰۴
تاریخ انتشار برخط: ۱۲/۱۰/۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها

اصل کیفیت مندی قوانین، جرائم علیه امنیت، تفسیر قوانین، عناصر جرم.

استناد: عبداللهی، افشین؛ رضاقلی، آذر. (۱۴۰۴). جرائم علیه امنیت در پرتو اصل کیفیت مندی قوانین. آموزه‌های حقوق کیفری، ۲۲(۲۹)، ۱۶۷-۲۰۲.

<https://doi.org/10.30513/cld.2026.7087.2124>

مقدمه

از اصلی‌ترین فرایندهایی که حقوق کیفری به منظور حفظ نظم و امنیت و مقابله با ارتکاب جرائم اتخاذ می‌کند، جرم‌انگاری اعمال ممنوعه و تعیین کیفر برای آن‌هاست. جرم‌انگاری از مهم‌ترین فرایندهایی است که در نظام حقوقی کشورها شکل می‌گیرد، زیرا منجر به اعمال مجازات‌های سنگین و یا حتی در مواردی، سلب حیات می‌گردد. در این خصوص، مهم‌ترین مسئله در جرم‌انگاری‌ها قابل فهم بودن، عدم تعارض و دوپهلوی نبودن قوانینی است که منجر به تحمل مجازات برای افراد جامعه می‌گردد. مجموعه اصولی که جهت قابل فهم بودن قوانین در جرم‌انگاری‌ها باید رعایت گردد، می‌توان تحت عنوان اصل «کیفی بودن قوانین» بررسی کرد. مراد از این اصل عبارت است از اعطای حق برخورداری اطلاعاتی مردم از هر آنچه باید نسبت به آن آگاهی و درک کامل داشته باشند (دریجانی و همکاران، ۱۳۹۹، ص. ۱۷۹). این کیفیت باید هم در شفافیت در فرایند تقنین (شفافیت مراجع تقنین) و هم در شفافیت در قوانین تصویبی، نمود پیدا کند، به ویژه این‌که ارتقای کیفیت قوانین در نهایت می‌تواند به تحقق آرمان حکمرانی خوب کمک کند (وکیلان و مرکزالمیری، ۱۳۹۵، ص. ۵۲). اهمیت این امر در حقوق کیفری از این منظر که با آزادی‌های افراد در ارتباط است دوچندان می‌باشد، با این شرح که تصویب قوانین مبهم و بدون شفافیت که مبتنی بر سادگی و انسجام نباشد (Damiano, 2009, p. 136)، از سویی، موجب ناآگاهی افراد و عدم رعایت درست قوانین می‌گردد، و از سوی دیگر، منجر به برداشت‌های متعارض نسبت به قانون توسط دادگاه‌ها می‌شود که تعارض آرا و در نتیجه، عدم رعایت اصل تساوی در برابر قانون و محکومیت‌های به دور از عدالت را به دنبال خواهد داشت. از این رو، قانون‌گذار باید تمام تلاش خود را در نگارش و تدوین متن قانون به منظور قابل فهم بودن برای همه افراد، به کار گیرد، به طوری که نیاز به تفسیر نداشته باشد و افزون بر آن، مسائل حقوقی بر طبق آن قابل حل باشد، که رعایت نکردن این قاعده منجر به عدم انسجام حقوق کیفری می‌شود (مرادی، ۱۴۰۲، ص. ۱۵۷).

شایان ذکر است که رعایت اصل کیفی بودن، به طور کلی، سه نتیجه مثبت دارد: نخست، شامل قابلیت دسترسی قانون است. قوانین باید در دسترس مردم باشند تا بتوانند به مناسبت عملی که انجام داده‌اند یا در خصوص شرایط مربوط به پرونده خود، با مراجعه به ماده قانونی مربوطه، اطلاعات کافی را در مورد آن عمل کسب کنند (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۹۱، ص. ۱۱۴۱). دوم، صراحت در ارتکاب اعمال یا همان عنصر مادی و روانی جرم است که باید قانون‌گذار به طور

شفاف تبیین کند، و در نهایت، نتیجه سوم، شفافیت در آثار قانون است که باید قابلیت پیش‌بینی داشته باشد و افرادی که درصدد ارتکاب اعمال مجرمانه‌اند، باید به‌طور واضح تبعات اعمالشان را بدانند (عبداللهی، ۱۴۰۰، ص. ۱۴۵-۱۴۶). مجموع این نتایج که از شفافیت منتج می‌گردد، منجر به اصل کیفی بودن قوانین و کیفیت داشتن آن‌ها می‌شود. مهم‌ترین عامل در دستیابی به این اصل، توجه به این نکته است که آیا قوانین مصوب این قابلیت را دارند که برای همگان قابل درک باشند، جایی برای کج‌فهمی باقی نگذارند و منجر به آن نگردند که مراجع قضایی در مقام اجرا به برداشت‌های متنوع از آن برسند که باعث تشتت آرا شود، به‌نحوی که با استفاده از یک ماده قانونی فردی را مجرم و مستحق مجازات بدانند و در مقابل، با استفاده از همان ماده، دیگری بتواند برائت حاصل کند. در این صورت باید قائل شد که چنین قانونی کیفیت لازم را ندارد. مهم آن‌که قانون‌گذاران معمولاً از تعریف شفاف و صریح جرائم امنیتی می‌پرهیزند و تلاش می‌کنند با به‌کارگیری مصادیق گوناگون، حدود و ثغور مقصود خود را بیان دارند. دلیل بهره‌گیری از واژگان مبهم و کلی و استتکاف آنان از ارائه تعریف مشخص از جرائم امنیتی، از آن روست که دست مقامات امنیتی و قضایی در برخورد با مصادیق مختلف باز گذاشته شود (عقیقی، ۱۴۰۳، ص. ۱۱). به همین دلیل، شفافیت و کیفیت قوانین در جرائم علیه امنیت، اهمیت دوچندان خواهد داشت، زیرا این جرائم به‌ویژه در کشورهای جهان سوم، مستقیماً با حقوق شهروندی و اساسی افراد در ارتباط است و چنانچه کیفیت لازم را نداشته باشد، زمینه برای نقض این حقوق فراهم می‌گردد.

با توجه به اهمیت چنین موضوعی، امروزه توجه به این اصول قانون‌نویسی که منتج به اصل کیفیت‌مندی قوانین می‌گردد، بیش از هر زمان دیگر مطرح است، چنان‌که مورد توجه دیوان اروپایی حقوق بشر نیز قرار گرفته است (مؤذن‌زادگان و رهدارپور، ۱۳۹۷، ص. ۱۹۴) و پیش‌تر نیز در قرن هجدهم در قوانین سوئد تحت عنوان قانون «دسترسی عمومی به اطلاعات»^۱ تصویب شده بود. اصل مذکور از موضوعات مورد علاقه و قابل بحث در مجامع بین‌المللی است، به‌نحوی که سازمان‌های بین‌المللی اصلاحات شفافیت را در کشورهای عضو خود و اخیراً در ساختارهای سازمانی خود به پیش می‌برند و آن را به دلیل نقشی که در تحقق دموکراسی، برابری، توسعه اقتصادی، بهبود آموزش و کاهش فساد دارد، تحسین می‌کنند. این در حالی است که در

1. Public access to information and secrecy

مقررات ایران نه تنها در قانون اساسی^۲ به این اصل اشاره‌ای نگردیده، بلکه در قوانین عادی نیز قانون‌گذار هیچ جایگاهی برای آن قائل نشده است، به‌گونه‌ای که نقض چنین اصل مهمی در تصویب قوانین و رویه قضایی نیز بالتبع ضمانت اجرایی نخواهد داشت (عبداللهی، ۱۴۰۰، ص. ۱۴۵) و این خود ناقض حقوق و آزادی‌های افراد است. سکوت قانون اساسی در تضمین اصل کیفیت مندی قانون، راه را بر وضع قوانین کیفی مبهم باز نموده است، به نحوی که توجه نداشتن به الزامات ناشی از اصل مذکور، خصوصاً در مسائل کیفی، نه تنها شهروندان را از تضمینات حقوقی لازم در مقابل قوانین مبهم محروم نموده است، بلکه حکمرانی خوب را نیز که از لوازم آن، وضع قوانین شفاف است، مواجه با چالش نموده است که می‌تواند به عنصر اعتماد عمومی که از لوازم حاکمیت است، ضربه وارد کند،^۳ زیرا شفافیت و دوپهلوی نبودن حکایت از این دارد که دولت برای نفع مردم وجود دارد و نمی‌تواند اطلاعاتی را که از طرف خود آنان جمع‌آوری کرده است از آن‌ها پنهان کند. از این رو، متن قوانین مصوب باید واضح و گویا باشد تا عموم شهروندان با خواندن آن، تکلیف خود را بدانند که آیا این عمل جرم است یا خیر، و این خود مهم‌ترین عامل در دستیابی به اصل کیفی بودن است، یعنی ساده و قابل فهم نویسی قوانین، به نحوی که همه شهروندان مقصود و هدف قانون‌گذار را درک نمایند و مقام قضایی نیز در مرحله اجرا دچار سرگردانی و برداشت‌های متعارض از آن نگردد.^۴ در این راستا، تحقیق پیش‌رو درصدد تحلیل میزان پابندی مقررات کیفی ایران در جرائم علیه امنیت به اصل کیفیت مندی قوانین است. برای این منظور ابتدا با توجه به امکان تفسیر قوانین توسط دست‌اندرکاران نظام عدالت کیفی، عنصر قانونی در پرتو تفسیر و تبعات آن بررسی می‌شود. سپس با توجه به این‌که جرائم علیه امنیت در مواد قانونی منعکس شده است، عنصر مادی و معنوی جرائم مربوطه در این مواد در راستای اصل کیفیت مندی قوانین نقد و تحلیل می‌گردد.

۲. شایان ذکر است امروزه ارکان دادرسی عادلانه (که یکی از مصادیق آن اصل کیفیت مندی است)، در مدل سیاست جنایی دموکراتیک، اعتبار اصول قانون اساسی را نیز کسب کرده است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۵، ص. ۹۰-۹۱).

۳. این رویه بیشتر در مدل دولت اقتدارگرا مرسوم است که حق مجازات و نظارت را مختص به خود می‌داند (دلماس - مارتی، ۱۴۰۲، ص. ۲۲۷).

۴. در معنا و مفهوم مدنظر این تحقیق، شفافیت و کیفیت مندی قانون دو وجه دارد: فعال و غیرفعال. فعال که همان دسترسی به اطلاعات است، از مهم‌ترین عناصر کیفی بودن است، به این معنا که دولت باید رأساً و به ابتکار خود به مردم اطلاع‌رسانی کند. وصف غیرفعال نیز به این معناست که هر یک از افراد جامعه می‌تواند در صورت کیفیت نداشتن قوانین از دولت درخواست رفع ابهام و اطلاعات در این خصوص نماید (Addink, 2019, p. 113). این دو وجه از اصل کیفی بودن می‌تواند نمودی واقعی از دموکراسی و احترام به آزادی‌های افراد را ترسیم نماید.

۱. ابهام در عنصر قانونی؛ امکان تفسیر خودسرانه و امنیت حقوقی - قضایی شهروندان

عنصر قانونی جرم از اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها نشئت می‌گیرد. مطابق این اصل، فقط قانون می‌تواند جرم و مجازات را تعریف و تعیین نماید، که این امر خود مستلزم الزامات کیفی است، به این معنا که تعیین اعمال مجرمانه به وسیله قانون باید قابلیت دسترسی از قبل و قابلیت پیش‌بینی به طور واضح برای افراد را داشته باشد (Gradinaru, 2018, p. 289) و فرد بداند چه فعل یا ترک فعل‌هایی وی را مسئول کیفری قلمداد می‌نماید. به عبارت دیگر، مجرم عمل خود را به عنوان یک جرم درک نماید، که این مستلزم صراحت و دقت در جرم‌انگاری است (لکی، ۱۴۰۰، ص. ۱۸۹)^۵ و به همین دلیل می‌گویند کیفیت قانون اهمیتی برابر با اهمیت خود قانون دارد (امیدی، ۱۴۰۳، ص. ۵۸). در این راستا، از مهم‌ترین اقداماتی که سیاست جنایی تقنینی در مقابله با بزهکاری اتخاذ می‌نماید، جرم‌انگاری یک رفتار و پیش‌بینی ضمانت اجرای کیفری در صورت نقض آن است که این فرایند باید همراه با شفافیت باشد. در غیر این صورت، موجب بروز پیامدهایی از جمله تعارض با اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها خواهد شد، چراکه در صورت ابهام و عدم تعیین رفتار مجرمانه به طور دقیق، قضات حین رسیدگی با تفسیرهای شخصی به جای قانون‌گذار اقدام به تعیین رفتار مجرمانه می‌نمایند (میرخلیلی و همکاران، ۱۴۰۱، ص. ۲۳۸) که در نهایت، در تقابل با حقوق و آزادی‌های افراد و برخورد سلیقه‌ای مقام قضایی قرار خواهد گرفت.^۶ به همین منظور، این اصل تضمینی برای حفظ حقوق و آزادی‌های فردی در برابر اقدامات غیرقانونی دولت‌ها، خصوصاً دستگاه قضایی است و نقش اساسی در تأمین عدالت و حمایت از حقوق بشر در نظام عدالت کیفری دارد.^۷ در این راستا، در ادامه، دو موضوع مشکلات تفسیر جرائم علیه امنیت، و به خطر افتادن امنیت حقوقی - قضایی شهروندان بحث و بررسی می‌شود.

۵. همچنین از نتایج این اصل منع قیاس و عدم عطف به‌سابق کردن قانون است (Mihai, 1999, p. 82)، که خود در نتیجه کیفیت و شفافیت داشتن قانون است.

۶. لزوم توجه به اصل شفافیت در پرتو اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها مورد توجه رویه قضایی برخی کشورها نیز قرار گرفته است. دادگاه بین‌المللی آمریکایی حقوق بشر در رویه قضایی خود در پرونده ریچارد و دیگران علیه پاناما بیان کرده است که عنصر اصلی تعقیب کیفری در یک جامعه دموکراتیک، طبقه‌بندی یک عمل به‌عنوان غیرقانونی و احراز آثار آن، قبل از اقدام فردی که مرتکب آن عمل شده، باید وجود داشته باشد. در غیر این صورت، فرد نمی‌تواند اعمال خود را با نظم قانونی لازم‌الاجرا تطبیق دهد. همچنین در پرونده دیگر کاستلو و دیگران علیه پرو به لزوم تعریف روشن از جرائم که اعمال مجرمانه را از غیرمجرمانه متمایز نماید، اشاره دارد، به‌نحوی که حوزه کاربرد هر جرم به طریق واضحی قبل‌تر معین گردد.

۷. در این راستا در فقه اسلامی نیز قاعده قبح عقاب بلا بیان وجود دارد که در این خصوص، سید مرتضی معتقد است: التکلیف بلا‌امارة مميّزة متقدمة قبيح (سید مرتضی، ۱۳۴۸، ج. ۲، ص. ۶۲۵). به همین جهت است که نزد قدمای شیعه نه تنها اصل وجود فعل در مقام واقع برای تکلیف لازم است، بلکه اعلام به شخص و آگاهی او نیز شرط تکلیف است (محقق داماد، ۱۴۰۲، ص. ۲۸). روشن است که این آگاهی زمانی حاصل می‌شود که تکلیف قرارداده شده صریح و به‌دور از ابهام باشد، یعنی ◀

۱-۱. چالش‌های تفسیر جرائم علیه امنیت

هرچند اصل قانونی بودن جرم و مجازات به ظاهر جهت مقابله با خودکامگی حکومت‌ها به‌ویژه در جرائم سیاسی و امنیتی^۸ پیش‌بینی شده است، اما برخی حکومت‌ها ضمن رعایت ظاهری این اصل و پیش‌بینی آن در قوانین خود، با تصویب مقررات مبهم که امکان برداشت‌ها و تفسیرهای مختلف از آن وجود دارد، رعایت چنین اصلی را در عمل دور زده‌اند. توضیح آن‌که تفسیر قوانین نشئت‌گرفته از وجود قوانین مبهم و متعارض است. قوانینی که به روشنی و به‌دور از هر گونه نقص و ابهام و اجمال و تعارضی، حکم وقایع حقوقی را بیان می‌کنند، نیازمند تفسیر نیستند و اجرای آن‌ها مستلزم اجتهاد و توسل به قواعد تفسیر و اصول استنباط احکام نیست (امیدی، ۱۳۹۹، ص. ۳)، لکن تفسیر زمانی وارد عرصه خواهد شد که قوانین مبهم و دوپهلوی توسط مجلس تصویب می‌گردد، یعنی این ابهام هنگام تهیه و تنظیم آن اتفاق می‌افتد، به نحوی که تنظیم‌کنندگان از عبارات و الفاظ دو یا چند معنایی استفاده می‌کنند (امیدی، ۱۳۷۶، ص. ۸۸) و در نهایت، به جهت روشن ساختن منظور مقنن، مقامات رسیدگی‌کننده در مقام اجرا ناگزیر از تفسیر قانون‌اند.^۹ از این رو، چنانچه قانون‌گذار از اصطلاحات مبهم و غیرقابل ارزیابی استفاده نماید، علاوه بر این‌که سبب می‌شود قانون سلیقه‌ای اجرا شود، حتی در بسیاری از موارد ممکن است قانون به دلیل عدم قابلیت ارزیابی مفاهیم آن اجرا نشود و یا اجرای آن با مشکل مواجه گردد. در این صورت، قانون مدون تا زمانی که به اجرا درنیاید، با بود و نبود آن تفاوتی ندارد (غلامی و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۶).

تفسیر قوانین مبهم و غیرشفاف منجر به بسط و توسعه دیدگاه‌های متفاوت از قانون می‌گردد که در پاره‌ای موارد می‌تواند خطرناک باشد.^{۱۰} برای نمونه، در جرائم علیه امنیت که در بسیاری

▶ اگر قانون شرح مجمل و غیرشفاف بود، گویا اصلاً قانونی وجود نداشته است. روشن است که این همان اصل کیفی بودن یا شفافیت قوانین کیفری است که در حقوق موضوعه تأکید شده است (جعفری و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۱۷).

۸. هرچند قوانین شفاف در جرائم غیرامنیتی مانند جرائم علیه اموال نیز مهم است، اما در این موارد، حساسیت چندانی ایجاد نمی‌کند، به‌ویژه آن‌که در این جرائم موارد حقوق بشری و امکان سوءاستفاده حکومت‌ها چندان مطرح نیست.

۹. خود «تفسیر» به معنای مجموعه تلاش‌هایی است که به منظور روشن ساختن حکم یا موضوع قاعده حقوقی مدنظر قانون‌گذار صورت می‌گیرد (دانش‌پژوه، ۱۳۹۱، ص. ۱۲۳)، اما مشکل در جایی بروز پیدا می‌کند که این تلاش‌ها منجر به برداشت‌های متفاوت شود، زیرا در این‌که تکثرگرایی در زمینه استدلال و تفسیر از قوانین وجود دارد، تردیدی نیست (الشریف و آرای، ۱۳۹۴، ص. ۷).

۱۰. یکی از مبانی اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها توجه به اصل تفکیک قواست، یعنی جامعه بنا بر اختیار خود وظیفه جرم‌انگاری را به قوه مقننه داده است. بر این اساس، نهاد دادگستری نمی‌تواند وارد حوزه جرم‌انگاری شود (فلاحی، ۱۳۹۳، ص. ۴۰۵). این در حالی است که وجود قوانین مبهم، موجبی است برای تفاسیر مختلف مقام قضایی، خصوصاً این‌که اصل ۷۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، حق تفسیر را برای قضات به رسمیت شناخته است، که نتیجه چنین حقی اقدام دادگستری به جرم‌انگاری‌های جدید از طریق تفسیرهای موسع و افزودن به مصادیق قانون می‌باشد که خلاف حقوق و آزادی‌های افراد است، چراکه راه را برای برخورد سلیقه‌ای و مدنظر مقامات با استفاده از برداشت‌های متفاوت از قوانین هموار

از کشورها با جرائم علیه حاکمیت و موقعیت مسئولان گره خورده است، چنانچه مبهم باشد، مسئولان حکومتی سعی می‌نمایند با گماشتن قضات خاص، تفسیرها و برداشت‌های مدنظر آن‌ها اعمال شود. به این جهت نیز در دیدگاه جرم‌شناسان، واکنش اجتماعی یکی از انتقادات مهم به فرایند تقنین و جرم‌انگاری این است که دولت‌ها معمولاً رفتارهایی را جرم‌انگاری می‌کنند که مقامات و مسئولان دولتی می‌خواهند. به عبارت دیگر، اعمالی جرم‌انگاری می‌شود که علیه منافع مسئولان و حاکمیت است (جعفری، ۱۴۰۱، ص. ۳۳-۳۴). حال، اگر چنین جرائمی ابهام هم داشته باشد، انتقادات دوجندان می‌شود، چون اعمالی که در این حوزه جرم‌انگاری می‌شوند معمولاً تحت عنوان جرائم امنیتی تصویب می‌گردند و دست مقامات رسیدگی‌کننده را برای تفسیر شخصی باز می‌کنند و امکان صدور احکام ناعادلانه بیشتر می‌شود. مطابق این دیدگاه، هنگامی که قواعد حقوقی از وضوح و بیان روشن فاصله داشته باشند و مشخص نباشد کجا و چگونه به کار بسته شوند، دادرس است که تا حد زیادی سازنده حقوق می‌شود و این ابهام منجر خواهد شد که طبیعت خودسرانه قضاوت‌ها آشکار شود و در نهایت، پایه‌های عدالت متزلزل خواهد شد (انصاری، ۱۳۸۵، ص. ۳۱۳) و اصل برابری قانونی نادیده انگاشته می‌شود. در این راستا، دادنامه شماره ۱/۴/۱۹ مورخ ۱۴۰۱/۶/۲۷ که شخصی را به اتهام عضویت در گروهی خاص به استناد ماده ۴۹۹ قانون تعزیرات به دو سال حبس محکوم کرده است، قابل توجه است. دادگاه بدوی با توجه به گزارش ضابطان و با تفسیری موسع، شرکت در مجامع یک گروه را عضویت در آن تلقی نموده و نهایتاً گروه را به استناد گزارش ضابطان، یک گروه مجرمانه قلمداد کرده بود. اما دیوان عالی کشور تأکید کرد که در هیچ یک از قوانین کیفری، وابستگی و یا عضویت در چنین گروه‌هایی (گروه‌هایی که علیه نظام اقدام نکرده‌اند و صرفاً فعالیت‌های مذهبی انجام می‌دهند) جرم‌انگاری نشده است و عضویت و شرکت در کلاس‌های آن با تفسیر موسع نمی‌تواند علیه امنیت کشور قلمداد شود. نهایتاً شعبه نهم دیوان عالی کشور چنین دادنامه‌ای را به دلیل تفسیر خلاف نظر مقنن نقض نمود.

۲-۱. حق بر امنیت حقوقی - قضایی شهروندان در سیاست کیفری سخت‌گیرانه

دولت‌ها در عرصه مسائل شخصی و اخلاقی رویکرد حداقلی را به دلیل رعایت حقوق

► می‌کند. اندیشمندانی همچون آشورت از آن با عنوان «نظام قهوه‌خانه‌ای» یاد کرده‌اند، یعنی شیوه‌ای که در پی هدف مشخصی نیست و مراجع قضایی به سلیقه خود هر کیفری را مناسب بدانند به بزهکار تحمیل می‌کنند (Ashworth, 200, p. 62).

شهروندی و حفظ حقوق و آزادی‌های فردی اتخاذ نموده‌اند. اما در حوزه اعمال ارتكابی علیه امنیت به جهت حفظ نظم عمومی و حفظ ثبات سیاسی، جرم‌انگاری‌های موسع و حداکثری را اتخاذ کرده‌اند، به نحوی که حتی بعضاً از اصول کلی حقوق کیفری نیز عدول می‌کنند. این جرم‌انگاری‌ها چنان است که حتی در مرحله‌اندیشه مجرمانه و رفتارهای مقدماتی که بعضاً هم ارتباط چندانی با مرحله‌اجرایی ندارد، پیش رفته است (میرمحمدصادقی و رحمتی، ۱۳۹۴، ص. ۶-۷). در جرائم علیه امنیت، رویکرد فعلی قانون‌گذار بر سیاست کیفری سخت‌گیرانه، هم در حقوق کیفری ماهوی و هم در حقوق کیفری شکلی است. برای مثال، در حقوق کیفری ماهوی، دیدگاه قانون‌گذار بر عدم شمول مرور زمان و یا عدم استفاده از جایگزین‌های حبس در حوزه این جرائم است. بر این اساس، مجرمان امنیتی برخلاف سایر مجرمان بهره‌چندانی از نهادهای ارفاقی به دلیل اتخاذ سیاست جنایی امنیت‌مدار نبرده‌اند (شیرزاد پرگو و آقابابایی، ۱۴۰۳، ص. ۹)؛ یا در حقوق کیفری شکلی، در تبصره ماده ۴۸ قانون آیین دادرسی کیفری، حق گرفتن وکیل را در این جرائم با محدودیت خاصی روبه‌رو ساخته است. اهمیت موضوع در اینجا نمود می‌یابد که با پیش‌بینی چنین قواعد و مقررات سخت‌گیرانه‌ای که بخش اعظمی از آزادی‌های شهروندان را هدف قرار می‌دهد، جایی برای قوانین مبهم و متناقض باقی نمی‌ماند و اهمیت اصل شفافیت و یا به عبارتی، کیفیت در قانون در این خصوص، با توجه به آن‌که سیاست قانون‌گذار در این زمینه سخت‌گیرانه است، بیش از هر زمان دیگری نمود پیدا می‌کند. این در حالی است که استفاده‌مقنن از واژه‌های مبهم و کلی در حوزه جرائم علیه امنیت، ابهامات زیادی را ایجاد نموده که به عدم شفافیت و نادیده گرفتن اصل کیفیت داشتن قانون منتهی شده است. در نتیجه، منجر به ایجاد اختیارات وسیع برای قضات و از همه مهم‌تر، ضابطان گردیده است که به دلیل حفظ نظم و امنیت، حقوق و آزادی‌های شهروندان را به مخاطره می‌اندازد.

به این ترتیب، علاوه بر حق بر امنیت در برابر جرائم و مجرمان، جنبه دیگر امنیت، یعنی امنیت حقوقی - قضایی شهروندان در برابر حاکمیت مهم می‌نماید، زیرا عدم رعایت حق شهروندان بر تأمین، در برابر نهادهای پلیسی و حاکمیتی، خود نوعی ناامنی به دنبال دارد (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۱، ص. ۱۹). بنابراین، خصوصاً در زمینه جرائم علیه امنیت که در قوانین کنونی نیز امکان به‌کارگیری بسیاری از نهادهای ارفاقی را برای آن نمی‌توان متصور شد، بیش از هر حوزه

دیگری قانون‌گذار باید از تصویب قوانین غیرشفاف و تفسیربرانگیز اجتناب کند. با توجه به اهمیت چنین موضوعی، باید گفت:

” اصل قانونمندی جرم و مجازات در حقوق کیفری مدرن کم‌کم جای خود را به اصل کیفی بودن قوانین کیفری می‌دهد. از آنجا که قانون مجازات جرم‌انگار و کیفرگذار است و از این طریق، در حقوق و آزادی‌های فردی مداخله می‌کند و در نتیجه، فرد را در معرض مجرم تلقی شدن قرار می‌دهد، باید از خصوصیتی که اشاره شد، برخوردار باشد تا به کرامت انسانی شخص لطمه نزند و حقوق آن‌ها را نقض نکند (نجفی ایرنآبادی، ۱۳۹۱، ص. ۱۳).

۲. سنجش اصل کیفی بودن در عنصر مادی

عمده مواردی که در مبحث جرائم علیه امنیت ابهام دارد و به نوعی ناقض اصل کیفی بودن قانون است، مربوط به رفتار مادی و عنصر مادی جرائم این حوزه است، به نحوی که فارغ از عنصر معنوی جرائم مورد بحث، شهروندان در خصوص این که محدوده رفتارهای مجرمانه امنیتی کدام‌اند با سردرگمی و چالش روبه‌رو هستند. این ابهام در مواردی در رفتار و گاهی در شرایط و اوضاع و احوال جرم است.

۱-۲. ابهام در رفتار

عنصر مادی جرم با فعل یا ترک فعل واقع می‌شود که در جرائم علیه امنیت، بیشتر با فعل نمود پیدا می‌کند. موارد متعددی در جرائم علیه امنیت وجود دارد که مقصود قانون‌گذار از رفتار مجرمانه یا همان فعل مشخص نیست و معلوم نیست کدام رفتارها شامل جرم مدنظر قانون‌گذار می‌گردد. برای نمونه، همکاری با دول متخاصم موضوع ماده ۵۰۸ یکی از موارد ابهام در قوانین مربوط به جرایم علیه امنیت است. این ماده از جهاتی ابهام دارد که یک جهت در این قسمت و جهات دیگر در قسمت مربوط به شرایط و اوضاع احوال بررسی می‌شود. همان‌طور که ماده مذکور صراحت دارد، عنصر مادی آن همکاری با دولت متخاصم است. این همکاری زمانی تحقق می‌یابد که علیه جمهوری اسلامی باشد، اما مشخص نیست که چه فعالیت‌هایی اقدام علیه جمهوری اسلامی به حساب می‌آید و تعیین مصادیق آن به طور ضمنی بر عهده قضات گذاشته

شده است، و این در حالی است که مجازات سنگین تا ۱۰ سال حبس برای آن تعیین گردیده است. برای نمونه، انتشار مقاله‌ای علمی در خصوص انرژی اتمی، در مجلات آمریکایی می‌تواند بسیار برای این کشور مفید باشد. طبیعتاً بنابر ماده مذکور، چنین اقدامی و با تفسیری سخت‌گیرانه می‌تواند مصداق همکاری باشد.

نمونه دیگر از مصادیق ابهام در رفتار مادی، در مواردی، تصویب مواد قانونی به شرحی است که با توجه به عنصر مادی آن و با تفسیرهای خاص می‌توان عناوین مجرمانه مختلفی به آن داد. فعالیت تبلیغی علیه نظام از این دسته جرم‌انگاری‌هاست که در ماده ۵۰۰ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات جرم‌انگاری شده است. منظور از این عبارت مشخص نیست و مصادیق گسترده‌ای را می‌تواند شامل گردد، از جمله می‌تواند صرف ترویج یک ایدئولوژی، مخالفت با اهداف نظام باشد و یا چاپ و انتشار اعلامیه یا هر نوع محتوای دیگری را شامل گردد و در یک مصداق شدیدتر، می‌تواند برپایی راهپیمایی و تظاهرات علیه نظام باشد که خود می‌تواند شامل دو فعالیت گردد: برپایی تظاهرات و شرکت در آن. موضوع قابل بحث این است که قضات در مقام رسیدگی باید کدام یک از این رفتارها را به فعالیت تبلیغی شناسایی نمایند. برای نمونه، آیا می‌توان گفت که یک پست یا استوری صرف در فضای مجازی تبلیغ علیه نظام باشد یا نوشتن شعار بر روی دیوار، هرچند ساختار شکنانه نباشد یا بالفرض که باشد، تبلیغ علیه نظام محسوب می‌شوند؟ چنان‌که پیداست، مصادیق تبلیغ علیه نظام به دلیل عدم صراحت و شفافیت قانون، ابهام دارند و این خود منجر به صدور آرای متناقض و عدم دسترسی به دادرسی عادلانه و منصفانه می‌گردد.^{۱۱} در این راستا دادنامه صادره از شعبه ۳۴ دیوان عالی کشور قابل توجه است، با این توضیح که دادگاه بدوی شخصی را علاوه بر سایر اتهامات، به دلیل تشویق بانوان به فساد و فحشا به جرم تبلیغ علیه نظام محکوم کرده است. تلقی اقدام

۱۱. این نکته قابل بررسی است که فعالیت تبلیغی در مواردی، با دیگر عناوین مجرمانه ممکن است ارتکاب یابد، اما نباید از نظر دور داشت که در چنین مواردی، این یک رفتار واحد است. برای نمونه، در رأی صادره از شعبه ۲۸ دادگاه انقلاب اتهام آقای م. دایر بر مشارکت در اخلاص در نظم عمومی با شرکت در آشوب‌ها و اغتشاشات سال ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹، عضویت گروهک ضد امنیتی حزب ... مشارکت در تحریک و تخریب عمدی اموال عمومی و فعالیت تبلیغی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران رسیدگی و به شرح استدلال مندرج در دادنامه شماره ۱۲/۲۸ - ۱۵/۰۲/۱۳۹۳ در خصوص عضویت حزب ... به استناد ماده ۴۹۹ قانون مجازات اسلامی به تحمل پنج سال حبس، و در مورد فعالیت تبلیغی علیه نظام به استناد ماده ۵۰۰ قانون یادشده به یک سال حبس و ۵۰ ضربه شلاق محکوم و رأی صادره به موجب دادنامه شماره ۴۲۹ - ۱۶/۰۵/۱۳۹۳ صادره از شعبه ۳۶ دادگاه تجدیدنظر استان ... با رد اعتراض تأیید و قطعیت یافته است. حال آن‌که عضویت در یک گروه خود مستلزم تبلیغ برای آن نیز می‌باشد و نباید این دو رفتار را جدای از هم دانست، همان‌طور که این رأی در دیوان عالی کشور با این استدلال که فعالیت تبلیغی علیه نظام مقدس جمهوری اسلامی از لوازم و اقتضائات عضویت در حزب یادشده بوده و عمل علی‌حده محسوب نمی‌شود تا مستلزم مجازات جداگانه‌ای باشد، نقض گردیده است.

فوق به عنوان تبلیغ علیه نظام از سوی دادگاه بدوی صرفاً ناشی از ابهام قانونی و به ویژه ابهام در عبارت «فعالیت تبلیغی» در ماده ۵۰۰ قانون تعزیرات است. به همین دلیل، دیوان عالی کشور تطبیق عمل تشویق به فساد و فحشا را به عنوان فعالیت مذکور محل شبهه دانسته و دادنامه صادره را نقض نموده است، زیرا عبارت «فعالیت تبلیغی علیه نظام» کاملاً مبهم است و بسته به نظر دادگاه رسیدگی کننده می تواند مصادیق مختلفی را شامل گردد.

«بر هم زدن امنیت کشور یا امنیت ملی» عبارت دیگری است که در مقررات کیفری به عنوان رفتاری علیه امنیت شناسایی شده است. سیاست گذاران از این که این مفهوم را مبهم و نامشخص نگه دارند، خوشحال اند، چرا که در حمایت از اهداف متنوع، بهتر می توان به آن تمسک جست (فریدمن، ۱۳۷۸، ص. ۳۱۸). به هر حال، امنیت در وجود خود مفهومی چندوجهی است که نمی توان به تعریف درستی از آن دست یافت (عالی پور، ۱۳۹۲، ص. ۶۶)، با وجود این، برای ابهام زدایی حداکثری از آن می توان مصادیقش را مشخص نمود، از جمله امنیت نظامی که به تعبیری توانایی دفاع از تمامیت ارضی و حاکمیت کشور در برابر تهدیدات خارجی است. مصادیق دیگر امنیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی هم می تواند جلوه هایی از امنیت ملی به شمار رود که همگی زیرساخت اساسی برای پیشرفت و توسعه کشور در تمام زمینه ها محسوب می شود. شایان ذکر است که در عصر مدرن، مفهوم امنیت ملی فراتر از تهدیدات نظامی سنتی است و شامل مقابله با تهدیدات نوظهور مانند تروریسم، جرائم سایبری، تغییرات اقلیمی و بحران های اقتصادی جهانی نیز می شود. اما آنچه از دید قانون گذار در موادی چون ۴۹۸ و ۵۰۲ مغفول مانده است، تعیین مصادیق امنیت ملی و پرداختن به این موضوع است که آیا اقدامی تروریستی با گستره نقض بالای امنیت، اقدام علیه امنیت است و از سوی دیگر، آیا اقدامی ساده علیه محیط زیست هم به عنوان تهدیدی علیه امنیت زیست محیطی، تهدید علیه امنیت به حساب می آید و هر دوی این اقدامات را به طور کلی، علیه امنیت باید به حساب آورد؟ استفاده از عبارت کلی «امنیت ملی» یا «امنیت کشور» این امکان را به وجود خواهد آورد که قضاوت هر دوی این اقدامات را علیه امنیت محسوب کنند یا یکی را علیه امنیت و دیگری را علیه امنیت ندانند، که نتیجه چنین اقدامی نقض دادرسی عادلانه و تساوی در برابر قانون است.

همچنین ماده ۵۰۳ قانون تعزیرات، ورود به اماکن ممنوعه را برای سرقت یا عکس برداری و

نقشه‌برداری جرم‌انگاری نموده است و مجازات نسبتاً سنگین شش ماه تا سه سال را برای آن در نظر گرفته است، اما معلوم نیست شهروندان از ورود یا عکس‌برداری از چه مناطقی منع شده‌اند و در صورت ارتکاب آن مجازات خواهند شد. به دیگر سخن، اماکن ممنوعه به چه اماکنی اطلاق می‌شود و مصادیق آن کدام‌اند؟ ممکن است گفته شود که مصادیق اماکن ممنوعه اماکن و مناطق نظامی‌اند. فارغ از اماکن نظامی، اماکن دیگری نظیر مناطق ممنوعه زیست محیطی مانند پارک‌های ملی و حفاظت‌شده، مناطق آلوده‌ای که با خطرات زیست محیطی همراه‌اند، اماکن دولتی و امنیتی مانند برخی ساختمان‌های دولتی و اطلاعاتی و امنیتی، برخی مناطق مذهبی و مناطق تأسیسات هسته‌ای هم به عبارتی مناطق ممنوعه به حساب می‌آیند که قانون‌گذار تعیین نکرده است. منظور از اماکن ممنوعه در ماده ۵۰۳ کدام یک از این مصادیق است. هرچند درپاره‌ای موارد، تابلوهای عکس‌برداری ممنوع نصب شده است، اما کمتر شهروندی می‌داند که با عکس‌برداری از چنین مکانی، به یک جرم امنیتی محکوم خواهد شد، که نشان از ابهام مصادیق چنین موردی دارد. مضافاً این‌که، در بسیاری موارد هم چنین تابلوهایی وجود ندارد.

ابهام در رفتار در قوانین اخیرالتصویب نیز به چشم می‌خورد. برای نمونه، قانون‌گذار در ماده ۱ قانون تشدید مجازات جاسوسی و همکاری با رژیم صهیونیستی و کشورهای متخاصم علیه امنیت و منافع ملی مصوب ۱۴۰۴، هرگونه فعالیت اطلاعاتی یا جاسوسی برای رژیم‌ها و دولت‌های متخاصم را مستوجب مصادره تمام اموال و مجازات اعدام دانسته است. ظاهراً قانون‌گذار در راستای اصل کیفیت‌مندی قوانین سعی کرده است که فعالیت اطلاعاتی را تبصره ۴ این ماده تشریح نماید. طبق این تبصره، «مراد از «فعالیت اطلاعاتی» موضوع این ماده هر گونه جمع‌آوری اطلاعاتی است که بتواند امنیت کشور را به خطر اندازد». تعریف یک موضوع به این جهت صورت می‌گیرد که آن موضوع تشریح شود و ابهام از آن زدوده شود، درحالی‌که تعریف فوق، خود بر ابهام افزوده است و اصولاً معلوم نیست که کدام اطلاعات امنیت کشور را به خطر می‌اندازد. واژه «اطلاعات» کاملاً مبهم است و شامل طیف وسیعی از اطلاعات محرمانه و غیرمحرمانه می‌شود.

۲-۲. ابهام در شرایط و احوال

در بیشتر جرائم، به صرف انجام رفتار مادی، جرم واقع یا کامل نخواهد شد، بلکه نیازمند برخی

شرایط و اوضاع و احوال است تا در کنار عنصر معنوی، مرتکب قابل مجازات باشد. با توجه به این که در صورت فقدان این شروط، ارتکاب جرم منتفی می‌شود و نهایتاً متهم تبرئه می‌گردد، لذا احراز یا عدم احراز آن توسط مقام قضایی اهمیت زیادی خواهد داشت که در صورت ابهام در چنین مواردی، امکان تضييع حقوق متهم افزایش خواهد یافت. در همین راستا، وقوع بسیاری از جرائم علیه امنیت منوط به تحقق برخی شرایط و اوضاع و احوال شده است. برای نمونه، عبارت «اساس نظام جمهوری اسلامی» از جمله عبارات مبهمی است که در ماده ۲۸۷ مورد تقنین قرار گرفته است. از این عبارت می‌توان برداشت‌های مختلفی داشت: نخست، منظور از «اساس نظام» را ولایت فقیه بدانیم (عظیم‌زاده، ۱۳۹۷، ص. ۱۹۶) که البته باز هم مشخص نیست که شخص ولی فقیه مدنظر است یا جایگاه وی، چرا که در منابع فقهی، قیام علیه امام یا حاکم عادل آمده است. دوم، «اساس نظام» شامل ارکان نظام جمهوری اسلامی باشد. در این برداشت نیز واژه «ارکان» با توجه به گستردگی نهادهای حکومتی، این سؤال را مطرح می‌نماید که باید همه نهادها را مشمول اساس نظام بدانیم یا خیر؟ برای مثال، آیا قیام علیه شهرداری‌ها هم مشمول قیام علیه اساس نظام جمهوری اسلامی می‌گردد یا خیر؟ سوم، آیا «اساس نظام» تمامیت ارضی را هم شامل می‌گردد؟ مثلاً اگر اشخاصی صرفاً در استان خاصی برای تجزیه دست به قیام بزنند و حین تحقیقات اعلام دارند که ما قصد جنگ با جمهوری اسلامی را نداریم، بلکه صرفاً خواستار جداسازی استان مربوطه هستیم، آیا باید مشمول عنوان باغی قرار گیرند؟ (پورمحمدی و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۱۷۲). برداشت‌های متعدد و متفاوت حاکی از ابهام و رعایت نشدن اصل کیفی بودن در جرائم علیه امنیت، به ویژه جرائم حدی است که انتخاب هر یک از آنها و یا عدم آن در موارد مشابه می‌تواند منجر به صدور حکم اعدام یا تبرئه گردد، که اهمیت اصل مذکور را نشان می‌دهد.

مورد دیگر، «اخلال گسترده» است که در ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی تحت عنوان جرم «افساد فی الارض» پیش‌بینی شده است. عبارت «اخلال گسترده» و یا حتی شیوه احراز آن از جمله مواردی است که ابهام زیادی دارد و ناقض اصل کیفی بودن قوانین کیفری است. اهمیت موضوع از آنجایی پررنگ‌تر می‌شود که یکی از مجازات‌های پیش‌بینی شده برای جرم موضوع این ماده اعدام است. این در حالی است که مقتضی احتیاط در دماء آن است که وقتی قانون‌گذار مجازات اعدام را پیش‌بینی نموده است، در تعیین مصادیق این‌گونه اعمال مجرمانه دست مقامات قضایی را برای مجرم شناختن و یا حتی اتهام افراد، تا این اندازه باز باقی

نگذارد (میرخیلی و همکاران، ۱۴۰۰، ص. ۲۴۷). از سوی دیگر، این جرم در دسته‌بندی جرائم حدی قرار می‌گیرد که ویژگی‌های خاصی دارد از جمله سخت‌گیری در مرحله اثبات و شدت مجازات در مرحله اجراست (برهانی، ۱۳۹۴، ص. ۲۰). درحالی‌که با آوردن عبارات مبهم نظیر «اخلال گسترده و شدید» در متن ماده ۲۸۶، سخت‌گیری در مرحله اثبات را تا حدودی کنار زده و راه را برای برخورد سلیقه‌ای قضات فراهم آورده است. بنابراین، عبارت «اخلال گسترده» در ماده ۲۸۶ نمونه بارز نقض اصل کیفی بودن قوانین به شمار می‌رود، چراکه مبنایی برای تحدید و تعیین مرزهای گسترده بودن ارائه نشده است. بر این اساس، به نظر می‌رسد که فقط قضات هستند که تعیین‌کننده معیار گسترده بودن هستند و این امر یقیناً منجر به صدور احکام متعارض خواهد شد. بدیهی است این‌گونه قوانین مبهم به ویژه در مسائل کیفری، صحیح نیستند و به غیر از مشکل عملی، ثمره‌ای دیگر ندارد (الهام، ۱۳۷۳، ص. ۵۱-۶۱) و تنها راه خروج از آن تعیین مصادیق اعمال مجرمانه به صورت شفاف است. برای نمونه، افرادی که اقدام به پخش گسترده مواد سمی در برخی مراکز آموزشی کردند، به دلیل چنین ابهامی و با تفسیر مقامات تعقیب، به جرم مدنظر محکوم نشدند و اساساً «اخلال گسترده» تشخیص داده نشد.^{۱۲} در مقابل، در بسیاری از موارد، افرادی که اتهام آن‌ها جاسوسی برای اسرائیل یا حتی شورهایمانند انگلستان است، بدون این‌که گستردگی، معیار مشخص داشته باشد، با تفسیر مقام قضایی، «اخلال گسترده» به شمار رفته و برای مرتکب حکم اعدام صادر شده است. دو اقدام متفاوت قوه قضائیه به وضوح حاکی از ابهام در قوانین و اهمیت اصل کیفی بودن قانون است که اگر وجود داشت، این احتمال بود که تصمیمات دیگری از سوی مقامات تعقیب و دادگاه اتخاذ شود.

مورد دیگر تعبیر «منافع ملی» در تبصره ۱ ماده ۷۳۱ است. «منافع ملی» ابهام زیادی دارد که استنباط‌های مختلفی از آن می‌شود، از جمله آن‌که در یک دیدگاه و با تفسیر مضیق، صرفاً منافع حیاتی را که شامل حفظ تمامیت ارضی و بقای کشور است، در بر می‌گیرد، و طبق دیدگاه دیگر، منافع را باید حمل بر مسائلی از قبیل توسعه اقتصادی، رفاه اجتماعی و ورزشی نمود.

عبارت «ایجاد ناامنی در محیط در جرم محاربه»^{۱۳} نیز از موارد مشابهی است که ابهام دارد و

۱۲. خبر مذکور در سایت (<https://www.tabnak.ir/fa/tags/39197/1/%D9%85%D8%B3%D9%85%D9%88%D9%85%DB%8C%D8%AA-%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%B4-%D8%A2%D9%85%D9%88%D8%B2%D8%A7%D9%86>) قابل دسترسی است.

۱۳. همچنین ابهامات متعددی در عنصر مادی جرم حدی یغی از جمله در شرایط گروهی بودن، اساس نظام و قیام مسلحانه وجود دارد که در عمل موجب صدور احکام متعارض و غیرعادلانه خواهد شد (برای اطلاعات بیشتر نک: پورمحمدی و همکاران، ۱۴۰۰، ص. ۱۶۸-۱۷۵).

معیار مشخصی برای سنجش آن نیست و این امر امکان تفسیرهای مختلف و احکام ناعادلانه را ممکن می‌سازد. برای نمونه، در دادنامه ۹۰۷۴۰۰۸۲۰ مورخ ۱۳۹۲/۱۰/۱۹ دادگاه شخصی را به دلیل نگهداری یک عدد جلیقه انتحاری و ۴ عدد نارنجک و عضویت در گروه شیطان، به اتهام محاربه، به ۲۵ سال تبعید در زندان محکوم نموده است. در نهایت، دیوان عالی کشور به این دلیل که مشخص نیست که نگهداری اقلام فوق چه آثار مخربی بر جامعه گذاشته و چگونه امنیت اجتماعی را مختل کرده است و یا این که به چه نحو در پیشبرد اهداف گروه شیطانی مؤثر بوده است، دادنامه صادره را نقض کرده است. بدیهی است صدور دادنامه‌های متعارض فوق صرفاً به دلیل ابهام در عنصر مادی جرم و به‌ویژه شرایط و اوضاع و احوال آن است، که قانون‌گذار هیچ معیاری برای احراز ناامنی در محیط ارائه نکرده و آن را به نظر دادگاه واگذار کرده است.

«متخاصم بودن دول خارجی» عبارت مبهم دیگری است که از جمله شرایط اثبات جرم همکاری با دول متخاصم در ماده ۵۰۸ قانون تعزیرات است که پیش‌تر به آن اشاره شد. در ماده مزبور، قانون‌گذار مشخص ننموده است که دولت متخاصم چه دولتی را شامل می‌شود. حقوق دانان ایرانی اصطلاح «Belligerence of State» را به «حالت مخاصمه» ترجمه کرده‌اند و منظور از آن، همان جنگ و حالت رویارویی نظامی است (خاقانی، ۱۳۹۵، ص. ۳۸)، حال آن‌که در عمل آرای دادگاه‌ها، برای مثال، شعبه ۱۵ دادگاه انقلاب اسلامی به موجب دادنامه شماره ۹۳/۳۰۵۵ مورخ ۱۳۹۳/۲/۲۱، با استناد به این ماده، همکاری با آمریکا را نمونه‌ای از دول متخاصم به شمار آورده‌اند. هرچند رأی مذکور به موجب اعاده دادرسی با دادنامه شماره ۹۴۰۹۹۸۰۹۲۵۰۰۰۰۳۹، با این دلیل که بزه همکاری با دولت متخاصم علیه جمهوری اسلامی ایران، منوط به احراز «متخاصم» بودن دولت مربوطه از طریق استعلام از مبادی ذی‌ربط از جمله وزارت امور خارجه است، پذیرفته گردید و به شعبه هم عرض فرستاده شد، اما استعلام نیز نمونه دیگری از این ابهام است، چراکه امکان شناسایی دول متخاصم از طریق استعلام برای شهروندان میسر نیست.

نکته قابل ذکر دیگر این‌که، تکلیف کشورهای غیرمتخاصم هم مشخص نشده است. برای مثال، آیا اگر فردی با کشور روسیه یا کوبا همکاری کند، طبق ماده ۵۰۸، چون متخاصم نیستند، باید تبرئه شود؟ بنابراین، برای جلوگیری از چنین ابهاماتی و به منظور رعایت اصل کیفی بودن، در

متن ماده باید منظور از «همکاری علیه جمهوری اسلامی» و «کشور متخاصم»، با ارائه یک سری چارچوب‌های منطقی بیان شود. همچنین در خصوص این ماده، باید طرف همکاری، دولت باشد و مشخصات دولت از جمله حکومت، جمعیت و قلمرو را داشته باشد. این در حالی است که در رویه قضایی، برای مثال در پرونده معروف محکومیت تعدادی از یهودیان در شیراز به اتهام همکاری با رژیم اسرائیل، دیده شد که به رغم نص ماده که دول را ذکر کرده است، به رسمیت شناخته شدن آن از سوی جمهوری اسلامی ایران شرط نمی‌باشد (میرمحمدصادقی، ۱۴۰۴، ص. ۱۳۸)، در حالی که این امر برخلاف تفسیر مضیق به نفع متهم است. شایان ذکر است که قانون‌گذار در قانون تشدید مجازات جاسوسی و همکاری با رژیم صهیونیستی و کشورهای متخاصم علیه امنیت و منافع ملی مصوب ۱۴۰۴، دولت آمریکا و رژیم صهیونیستی و هر دولت دیگر به تشخیص شورای عالی امنیت ملی را متخاصم اعلام نموده است. بدیهی است این اقدام نیز در راستای اصل شفافیت و کیفیت مندی قوانین است که برای شهروندان و به ویژه محاکم کیفری می‌تواند روشن‌کننده باشد، اما از جهتی قابل انتقاد است، زیرا در یک پرونده کیفری، دادگاه می‌تواند در خصوص متخاصم بودن دولتی از شورای عالی امنیت ملی استعلام نماید، اما برای شهروندان که اقداماتی انجام داده و به اتهاماتی دستگیر شده‌اند، چنین امکانی اساساً وجود ندارد. به عبارت دیگر، شهروندان ممکن است به دلایل تجاری، علمی، فرهنگی و غیره با دولت‌های دیگر ارتباطاتی داشته باشند و به دلیل ابهام در تعبیر «دولت متخاصم»، ممکن است در آینده در معرض اتهام به همکاری با دولت‌های متخاصم و مجازات اعدام و مصادره کل اموال قرار گیرند.

۳. کیفیت نداشتن نحوه احراز عنصر معنوی و شیوه مجازات‌دهی

حساس‌ترین مرحله در بررسی عناصر جرم عنصر معنوی است. احراز وقوع یا عدم وقوع عنصر مادی جرم، با توجه به شواهد و قراین و امارات و با چاشنی دقت قضایی، کار سختی نخواهد بود. حال به فرض، عنصر مادی جرم به وقوع پیوسته است. پی بردن به قصد و نیت واقعی مرتکب اهمیت اساسی دارد که در صورت عدم احراز آن، وقوع جرم منتفی می‌گردد و یا به نوع دیگری (غیر عمدی) تبدیل می‌شود. اما احراز آن به آسانی اجزای عنصر مادی نیست. در این خصوص اگر مواد قانونی در تشریح جرائم مربوطه در شیوه احراز عنصر معنوی، صراحت و کیفیت مطلوب

نداشته باشند، احکام صادره متعارض با یکدیگر و مغایر با مقصود قانون‌گذار خواهند بود و حقوق شهروندان را در معرض آسیب جدی قرار می‌دهند. چنین ایراداتی در مرحله مجازات‌دهی نیز با قوت بیشتری وجود دارد، زیرا تمام مراحل کیفری و تشریح عناصر جرم به این منظور است که حکمی عادلانه (و حکم به مجازات در صورت احراز عناصر جرم) صادر شود. چنانچه مواد قانونی در خصوص نحوه مجازات‌دهی شفافیت نداشته باشند، مسیر نظام عدالت کیفری را به غیر از آنچه مقصود است، خواهند کشاند.

۳-۱. ابهام در چگونگی احراز قصد و نیت مرتکب

رابطه روانی فاعل با جرم که جوهر آن را اراده مجرمانه تشکیل می‌دهد، عنصر روانی جرم می‌نامند که از عناصر اصلی سازنده هر جرم است، چندان‌که به صرف وقوع عنصر مادی و نتیجه، بدون همراهی با اراده مجرمانه نمی‌توان بر رفتار واقع شده اطلاق جرم کرد و فاعل را مرتکب جرم نامید (میرسعیدی، ۱۳۸۶، ص. ۵۶). از آنجا که عنصر معنوی، فعل و انفعال ذهنی مرتکب است و جز او هیچ کس به قصد واقعی او اطلاعی ندارد، احراز نیت مجرمانه که حاوی سوءنیت عام و خاص باشد، سخت است، که ابهام در نحوه احراز آن و مواد قانونی مربوطه وضعیت موجود را تشدید می‌کند. در این رابطه ابهامات زیادی در مواد مربوط به جرائم علیه امنیت وجود دارد که اصل کیفیت مندی قوانین را با چالش مواجه می‌کند. برای نمونه، یکی از مصادیق مهم ابهام در عنصر معنوی، تبصره ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی است. طبق این تبصره، «هر گاه دادگاه از مجموع ادله و شواهد قصد اخلال گسترده در نظم عمومی و غیره را احراز نکند و جرم ارتكابی مشمول مجازات قانونی دیگری نباشد، با توجه به میزان نتایج زیان‌بار جرم، مرتکب به حبس تعزیری درجه پنج یا شش محکوم می‌شود». عبارت «قصد اخلال گسترده» در این ماده بیان روشنی ندارد و مبتنی بر کلی‌گویی است و نقض آشکار اصل قانونی بودن جرم و مجازات می‌باشد (نظام‌الملکی، ۱۴۰۳، ص. ۱۸)، با این توضیح که اگر اخلال گسترده‌ای توسط متهم اتفاق افتد، اما او قصد اخلال گسترده را نداشته باشد، تفکیک بین این دو حالت به چه صورت خواهد بود و قصد گستردگی و عدم گستردگی چگونه باید احراز گردد. در تبصره مذکور بیان شده است که «هر گاه از ادله و شواهد، قصد اخلال گسترده احراز نشود...». اما سؤال این است که چگونه با شواهد می‌توان به قصد و نیت مرتکب پی برد. قصد و نیت یک امر درونی است و جز با اظهارات متهم قابل احراز نیست. در این حالت، به نظر می‌رسد که تنها دلیل در اثبات این امر اقرار است، اما

در رویه مشاهده شده است که در اکثر موارد، مرتکب قصد گستردگی را انکار می‌کند، در نتیجه، با توجه به تفسیر به نفع متهم هم نباید گستردگی احراز گردد، در حالی که در موارد متعددی، دادگاه با تفسیر خاص قصد گسترده را احراز و حکم محکومیت صادر کرده است. از این رو، باید قانون خود معیارهای احراز قصد را مشخص نماید و آوردن عبارت «شواهد و ادله» صرفاً راه را برای برخورد سلیقه‌ای و شخصی قضات و تعارض رویه باز خواهد کرد.

موارد متعدد دیگری نیز همچون قصد بر هم زدن امنیت کشور (ماده ۴۹۸ قانون تعزیرات)، قصد ایجاد و خشونت یا تنش در جامعه (ماده ۴۹۹ مکرر قانون مذکور)، ورود به اماکن ممنوعه به قصد سرقت یا نقشه‌برداری (ماده ۵۰۳)، و تحریک نیروهای رزمنده به قصد براندازی (ماده ۵۰۴) وجود دارد که حاکی از لزوم وجود سوءنیت خاص است، اما در نحوه احراز، به صورت مبهم طرح شده که همین ابهام باعث شده است محاکم در عمل وجود سوءنیت خاص را مفروض بدانند و حتی انکار مرتکب را نادیده بگیرند. از جمله این موارد، احراز قصد عملی کردن توافق در تبانی است، با این توضیح که عنصر مادی تبانی، توافق است و قصد عملی کردن آن، عنصر روانی جرم را تشکیل می‌دهد. آنچه محل چالش است چگونگی احراز قصد مذکور توسط مقام قضایی می‌باشد که در ماده ۶۱۰ قانون تعزیرات به صورت مبهم بیان شده است و در عمل باعث صدور احکام غیرمنطقی و غیرحقوقی شده است. برای نمونه، در عمل افرادی که در یک راهپیمایی اعتراضی با هم دستگیر شده‌اند، متهم به اقدام و تبانی علیه امنیت کشور می‌شوند، بدون آن‌که آنان همدیگر را بشناسند، در حالی که جرم تبانی نیازمند مذاکره قبلی و حتی برنامه‌ریزی و بحث در مورد چگونگی ارتکاب جرم علیه امنیت و نهایتاً رسیدن به توافق است. اما نحوه تدوین ماده مذکور به شیوه مبهم، زمینه را برای اعمال تفسیرهای متعدد و احکام متعارض فراهم کرده است. برای مثال، در دادنامه شماره ۲۰۸۹۱ مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۱۰ دادگاه انقلاب تهران، شخصی به اتهامات اقدام علیه امنیت ملی، تبلیغ علیه نظام، عضویت در گروهک‌های غیرقانونی، اخلال در نظم عمومی، نشر اکاذیب به قصد تشویش اذهان عمومی و غیره محکوم شده است. این در حالی است که از لحاظ اصول جرم‌انگاری، تبانی یک جرم مانع و جهت جلوگیری از جرائم نتیجه است و چنانچه جرم نتیجه واقع شد، محکومیت به جرم مانع یا همان تبانی سالبه به انتفای موضوع خواهد بود. اما ابهام در ماده مربوطه و مانع بودن چنین جرمی در عمل باعث شده است که دادگاه‌ها مرتکب را هم به جرم مانع و هم به

جرم نتیجه محکوم نمایند و در مراجع بالاتر نیز حکم تأیید می‌شود. به بیان دیگر، چنانچه در جرم تبانی، عنصر مادی و معنوی جرم آشکارا مورد تصریح قرار می‌گرفت، از صدور احکام غیرمنطقی و محکومیت به تعدد جرم به جای محکومیت به جرم واحد پرهیز می‌شد.

علی‌رغم ابهامات متعدد در نحوه احراز عنصر معنوی در جرائم علیه امنیت، تبصره ۱ ماده ۱ قانون تشدید مجازات جاسوسی و همکاری با رژیم صهیونیستی مصوب ۱۴۰۴، تحقق تمام جرائم این قانون را مطابق ماده ۱۴۴ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، علاوه بر علم مرتکب به موضوع جرم، منوط به احراز قصد مرتکب در رفتار مجرمانه دانسته است. درج چنین مقرره‌ای در یکی از قوانینی که با رویکرد سیاست کیفری سخت‌گیرانه تدوین شده است، حکایت از اهتمام قانون‌گذار به لزوم شفافیت در بررسی عنصر معنوی جرم دارد، به این بیان که دادگاه نمی‌تواند با صرف بررسی عنصر مادی جرم و یا با عبارات کلی در خصوص عنصر روانی، جرم را احراز کند و حکم به مجازات صادر نماید، بلکه متن تبصره مذکور دال بر این موضوع مهم است که دادگاه در صورت تصمیم بر محکومیت متهم، باید سوءنیت عام و خاص مرتکب به موضوع جرم و انجام رفتار مجرمانه را در عمل احراز کند و در دادنامه صادره صراحتاً در مورد نحوه این احراز و ادله آن استدلال نماید و از کلی‌گویی پرهیزد.

۲-۳. ابهام در شیوه مجازات‌دهی

افزون بر مواردی که ابهام در عنصر مادی و معنوی در قوانین فعلی وجود دارد، در برخی موارد، ابهام در نحوه کیفرگذاری جرائم علیه امنیت نیز مشاهده می‌گردد. از جمله این ابهامات، شیوه تعیین مجازات در جرم محاربه است. مطابق ماده ۲۸۲ قانون مجازات اسلامی، چهار نوع مجازات برای محاربه تعیین شده است، اما مشخص نیست که هر کدام از این مجازات‌ها به چه اوضاع و احوالی از جرم تعلق می‌گیرد تا اجرا گردد. برای مثال، ممکن است دو نفر که ارتکاب محاربه توسط آنان اثبات شده است، برای یکی از آنان مجازات اعدام که سلب حیات است، تعیین گردد و برای دیگری قطع یا سلب یا نفی بلد که مجازات سبک‌تری است در نظر گرفته شود. این مورد که نشان از ابهام و عدم شفافیت در مجازات تعیین شده برای محاربه دارد، دادرسی عادلانه را با چالش جدی روبه‌رو می‌نماید، خصوصاً این‌که ماده ۲۸۳ به قاضی اختیار داده است که هر کدام از این مجازات‌های چهارگانه را اعمال نماید. در پاسخ ممکن است گفته شود که مبنای مجازات در محاربه، آیه ۳۳ سوره مائده است و نمی‌توان در مقابل نص، اجتهاد یا

ایستادگی کرد. بدیهی است که چنین پاسخی توجیه عقلانی ندارد، زیرا در موارد بسیاری دیده می‌شود که به استناد تفاسیر و فتاوای فقهی، مجازات‌هایی غیر از آنچه در آیات قرآنی پیش‌بینی شده، مقرر گردید است. برای نمونه، طبق نظر برخی حقوق‌دانان، جرم افساد فی الارض منبای مستقیمی در قرآن ندارد و به استناد فتاوای فقهی، جرم‌انگاری و مجازات اعدام برای آن وضع شده است (میرمحمدصادقی، ۱۴۰۴، ص. ۵۹). لذا در خصوص فراوانی مجازات‌های محاربه نیز می‌توان چنین تفسیری از مقررات شرعی نمود و حتی با پیش‌بینی موادی قانونی می‌توان محاکم قضایی را به سوی مجازاتی مشخص سوق داد، مانند آنچه در ماده ۲۲۵ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در خصوص زنای محصنه مقرر شده است که در نتیجه آن، رجم اجرا نخواهد شد. از این رو، پیش‌بینی مجازات‌های مختلف و نامتناسب برای یک جرم و دادن اختیار تعیین آن به قاضی رسیدگی‌کننده، با ابهام جدی مواجه است که نه تنها اصل کیفی بودن را نقض می‌نماید، بلکه منجر به صدور احکام ناعادلانه و مجازات‌های تبعیض‌آمیز در موارد مشابه خواهد شد.

نمونه دیگر از ابهام در مجازات جرائم علیه امنیت، تبصره ماده ۲۸۶ است. در این تبصره مقرر گردیده است، در صورتی که دادگاه از مجموع ادله و شواهد، قصد اخلاص گسترده را احراز نکند، با توجه به میزان نتایج زیان‌بار جرم، مجازات حبس تعزیری درجه پنج یا شش در نظر گرفته خواهد شد. نکته مهم آن‌که، معیار احراز سنگین یا سبک بودن زیان‌باری جرم چیست؟ قانون‌گذار صرفاً به عبارت «نتایج زیان‌بار» اکتفا نموده و دست مراجع رسیدگی‌کننده برای اعمال سلاقی شخصی را باز گذاشته است. همچنین نام جرم ارتكابی مشخص نیست و معلوم نیست اگر دادگاه درصدد محکومیت شخصی به این اتهام باشد، باید چه اتهام یا جرمی را به او تفهیم کند.

مصادق دیگر نقض اصل کیفی بودن، ابهام در شیوه مجازات‌دهی در حواله یا ارجاع کیفری است. ذکر شد که اصل مذکور یکی از نتایج اصل قانونی بودن جرم و مجازات و حتی از خود اصل مهم‌تر است. مطابق اصل اخیر نه تنها عنصر مادی و معنوی جرم باید در قانون ذکر شود، بلکه مجازات و میزان آن نیز باید به صراحت در قانون پیش‌بینی شود تا هر شهروند عادی که دانش حقوق هم نخوانده است، تکلیفش را در صورت ارتكاب جرم بدانند. در این راستا، طبق اصل قانونی بودن مذکور، حکم به مجازات نیز باید طبق مواد مصرح قانونی باشد و همچنین مطابق اصل کیفی بودن قوانین، در کنار هر جرم، باید میزان مجازات نیز ذکر

شود تا شهروند تکلیفش را بداند. از این رو، حواله به مجازات جرائم دیگر، نقض اصل مذکور خواهد بود، زیرا مخاطب قانون شهروندان عادی یک جامعه‌اند که دانش حقوقی ندارند و با اصول و قواعد حواله کیفری آشنا نیستند. اما در نظام کیفری ایران و به ویژه در جرائم علیه امنیت، موارد متعددی وجود دارد که به مجازات محاربه و افساد فی الارض حواله داده است، در حالی که جرائمی که با مجازات محاربه و افساد فی الارض پاسخ داده می‌شوند، از نظر عناصر تشکیل دهنده و شرایط و اوضاع و احوال، ارتباطی با این جرائم ندارند (آقابابایی، ۱۳۸۵، ص. ۱۱۹). برای نمونه، احاله به مجازات محاربه در موادی همچون ماده ۵۰۴ قانون تعزیرات که صرف تحریک مؤثر نیروها به قصد براندازی حکومت یا شکست در مقابل دشمن را موجب حواله به مجازات محاربه و اعمال مجازات آن دانسته است،^{۱۴} پیش‌بینی شده است. همچنین است مواد ۶۷۵ و ۶۸۳ قانون مذکور و موارد بسیاری در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲. صرف نظر از این که مجازات محاربه و افساد فی الارض از نظر اصل کیفی بودن قوانین، ایراد اساسی دارد، حواله به مجازات این جرائم از آن جهت که از یک سو، جرائم حدی هستند و مطابق مقررات شرعی، شرایط خاص خود را دارند و از سوی دیگر، حواله یک جرم ماهیتاً تعزیری به مجازات این جرائم و صدور حکم، رأی صادره را با چالش جدی مواجه می‌کند، بیش از هر چیز، ناشی از ابهام در میزان مجازات و سایر عناصر این جرائم است، به ویژه این که با توجه به مقررات شرعی، رفتاری را می‌توان به عنوان جرم حدی پیش‌بینی نمود که موجب، نوع، میزان و کیفیت اجرای مجازات آن در شرع مقدس اسلام تعیین شده باشد، در حالی که در حواله کیفری انجام یک عمل به قصد براندازی نظام به مجازات حدی چنین مواردی با تردید جدی مواجه است (عبداللهی، ۱۴۰۰، ص. ۱۳۴). بنابراین در همه مواردی که به مجازات محاربه حواله داده شده است، از آنجا که شباهتی بین رفتارهای پیش‌بینی شده با محاربه وجود ندارد، باید قانون‌گذار در تعیین مجازات برای آن‌ها تجدید نظر نماید، به نحوی که به دور از هر نوع ابهامی با تعیین رفتار مجازات متناسب نیز برای آن مقرر نماید.

۱۴. معمولاً در اکثر این جرائم حواله داده شده امری که مهم جلوه می‌نماید، آن است که استفاده از سلاح در این جرائم تقریباً غیرقابل تصور است، در حالی که مبنای اصلی جرم محاربه کشیدن سلاح است. از این رو باید دانست که حواله کیفری قواعد خاصی از جمله این که هر دو اعمال باید شبیه هم باشند را می‌طلبند. موضوع در جایی پراهمیت‌تر خواهد شد که در حواله به جرائم حدی باید با احتیاط بیشتری اقدام کرد.

نتیجه‌گیری

اصل کیفیت‌مندی قوانین به‌عنوان یکی از ارکان بنیادین حقوق کیفری، نقش حیاتی در تضمین عدالت، حفظ حقوق و آزادی‌های فردی و ایجاد نظم و امنیت اجتماعی ایفا می‌کند. این اصل که بر ضرورت وضوح، صراحت و قابل فهم بودن مقررات کیفری تأکید دارد، به‌ویژه در حوزه جرائم علیه امنیت، اهمیت دوچندان می‌یابد، چراکه این جرائم معمولاً با سیاست‌های کیفری سخت‌گیرانه و تأثیرات اساسی بر حقوق شهروندان همراه است.

شفافیت قوانین به معنای دسترسی آسان و فهم دقیق مردم به مقررات وضع شده است. این اصل تضمین می‌کند که افراد جامعه بتوانند به‌روشنی دریابند کدام اعمال ممنوع و قابل مجازات است و چه پیامدهایی برای تخطی از قانون وجود دارد. این امر نه تنها از سردرگمی و برداشت‌های متعارض در اجرای قانون جلوگیری می‌کند، بلکه از اعمال سلیقه‌ای و خودسرانه مراجع قضایی نیز ممانعت به عمل می‌آورد. به عبارت دیگر، شفافیت قوانین، زمینه‌ساز تحقق اصل کیفی بودن است، یعنی وضع قوانینی با کیفیت بالا که مرزهای حقوق و تکالیف را به‌طور دقیق و بدون ابهام مشخص می‌کند و تضمین‌کننده عدالت و تساوی در برابر قانون است. اصل کیفیت‌مندی قوانین به پشتوانه اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها تأکید می‌کند که تعریف جرم و مجازات‌ها به‌گونه‌ای دقیق و روشن در قانون بیان شود تا افراد بتوانند رفتارهای مجرمانه را تشخیص دهند و از حقوق خود آگاه باشند. اهمیت اصل مذکور به حدی است که در آموزه‌های اسلامی نیز قواعدی مانند قاعده درأ و مجرا بودن اصل برائت در صورت ابهام و قاعده قبح عقاب بلا بیان، تأسیس شده است تا شهروندان بدون اطلاع و آگاهی از قانون، مورد مجازات قرار نگیرند.

از جمله یافته‌های پژوهش حاضر آن است که قوانین فعلی ایران، به‌ویژه در حوزه جرائم علیه امنیت، با چالش‌هایی در خصوص اصل کیفیت‌مندی قوانین روبه‌روست. این چالش‌ها در عناصر مشکله جرم و یا مجازات تعیینی برای جرائم مذکور نمود پیدا کرده است. در خصوص عنصر مادی برخی از جرائم علیه امنیت، ذکر عباراتی مبهم مانند «همکاری با دول متخاصم»، «فعالیت تبلیغی علیه نظام»، و «اخلال گسترده»، در خصوص عنصر روانی، احراز قصد مجرمانه در جرائمی مانند تبانی یا اخلال گسترده در افساد فی الارض، با چالش‌های جدی مواجه است که معنای آن‌ها به تفسیرهای ذهنی قضات سپرده شده است. همچنین

ابهام در مجازات نیز در حوزه جرائم علیه امنیت، مانند تعیین مجازات‌های نامتعیین از جمله اختیار قاضی در انتخاب بین اعدام، صلب، یا نفی بلد در محاربه، و حواله کیفری در جرائم تعزیری به مجازات‌های حدی، منجر به عدم شفافیت و در نهایت، نقض اصل کیفی بودن قانون گردیده است که این امر صدور آرای متناقض را به دنبال دارد و دادرسی عادلانه را با چالش جدی مواجه می‌سازد.

بنابراین، با توجه به ابهام در قوانین موجود، در مرحله نخست، قانون‌گذار ضمن به رسمیت شناختن اصل کیفیت‌مندی قوانین کیفری، تکلیف دارد قوانین را بدون ابهام و با زبانی ساده و قابل فهم برای عموم، اصلاح نماید و از به‌کارگیری اصطلاحات مبهم و کلی‌گویی بپرهیزد. ثانیاً در حال حاضر با توجه به ابهام و کلی‌گویی قوانین در حوزه جرائم علیه امنیت، مراجع قضایی باید با تمسک به اصول فقهی که بیان‌گردید و قاعده تفسیر به نفع متهم، برائت را در موارد ابهام جاری سازند تا از صدور آرای متعارض و تضییع حقوق افراد جلوگیری گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

مقاله هیچ کمک مالی مشخصی از نهادهای دولتی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت‌نویسندگان

همه نویسندگان به صورت برابر در مفهوم‌سازی مقاله و نگارش پیش‌نویس اولیه و نسخه‌های بعدی آن اعم از نسخه‌بازبینی شده، ویرایش شده و... مشارکت داشته‌اند.

اعلامیه هوش مصنوعی مولد و فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی در فرایند نگارش

در نگارش و آماده‌سازی این مقاله، از هوش مصنوعی استفاده نشده است.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که در نگارش این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافع ندارند.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان از هر گونه جعل و سرقت علمی و هر گونه سوءرفتار پژوهشی اجتناب نموده‌اند.

بیانیه دسترسی به داده‌ها

هیچ داده‌ای در دسترس نیست.

سپاسگزاری

نویسندگان مایل‌اند از داوران ناشناس بابت نظرات سازنده‌شان تشکر کنند.

پرتو
سکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

۱. آقابابایی، حسین. (۱۳۸۹ش). **قلمرو امنیت در حقوق کیفری**. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۲. شیرزادپرگو، ایمان؛ آقابابایی، حسین. (۱۴۰۳ش). سیاست جنایی تقنینی و قضایی ایران پیرامون نهاد‌های ارفاقی در جرائم غیرخشونت‌آمیز علیه امنیت دولت. **آموزه‌های حقوق کیفری**، ۲۱ (۲۷)، ۷-۳۴. <https://doi.org/10.30513/cld.2024.6362.2034>
۳. الهام، غلامحسین. (۱۳۷۳ش). بررسی جرم محاربه و افساد فی الارض در فقه و قوانین موضوعه. **مجله حقوقی دادگستری**، ش. ۱۰، ص. ۳۵-۶۶.
۴. امیدی، جلیل. (۱۳۷۶ش). تفسیر قانون در حقوق انگلستان. **مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی**، ش. ۳۸، ص. ۸۵-۱۲۲.
۵. امیدی، جلیل. (۱۳۹۹ش). مسئولیت دیوان عالی کشور در نظام‌مندسازی تفسیر قوانین کیفری. **مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی**، ۱۵۰(۱)، ۲۴-۱۴۵. <https://doi.org/10.22059/jqclcs.2020.286593.1455>
۶. امیدی، جلیل. (۱۴۰۳ش). بیان تمثیلی قوانین کیفری و شاخص‌های کیفیت قانون؛ چالش و رهیافت تفسیری. **مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی**، ۵۴(۱)، ۴۱-۶۰. <https://doi.org/10.22059/jq-clcs.2024.384751.1952>
۷. انصاری، باقر. (۱۳۸۵ش). ابهام حقوقی و تأثیر آن بر تصمیم‌گیری‌های قضایی. **تحقیقات حقوقی**، ۹(۴۳)، ۲۸۳-۳۳۵.
۸. برهانی، محسن. (۱۳۹۴ش). «افساد فی الارض؛ ابهام مفهومی، مفاسد عملی (تحلیل حقوقی ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی)». **مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی**، ۲(۲)، ۱۹-۴۴. <https://doi.org/10.22059/JQCLCS-201511-1068>
۹. بشیریه، تهمورث. (۱۳۸۹ش). حواله کیفری (بررسی کیفر جرم موضوع ماده ۵۱۶ قانون مجازات اسلامی). **آموزه‌های حقوق کیفری**، ۷(۱۳)، ۳-۱۴.
۱۰. پورمحمدی، محسن؛ حسینی، سید حسین؛ و شایگان فرد، مجید. (۱۴۰۲ش). ابهام در جرم‌انگاری بغی. **مجلس و راهبرد**، ۳۰(۱۱۴)، ۱۶۳-۱۹۳. <https://doi.org/10.22034/mr.2022.5030.4839>
۱۱. جعفری، مجتبی. (۱۴۰۱ش). **جامعه‌شناسی حقوق کیفری (رویکرد انتقادی به حقوق کیفری)**، (چاپ اول). تهران: میزان.
۱۲. جعفری، محمدجواد؛ قاسمی، مسعود؛ و ترابی، مینا. (۱۳۹۸ش). بررسی موارد نقض اصول حقوق کیفری در جرم‌انگاری بغی و افساد فی الارض. **فقه و تاریخ تمدن**، ۵(۲)، ۱۵-۲۴. دسترس پذیر در: <https://sanad.iau.ir/Journal/jhc/Article/913392>
۱۳. خاقانی اصفهانی، مهدی. (۱۳۹۵ش). محکومیت به اتهام همکاری با دول خارجی متخاصم. **رویه قضایی**، ۱(۱)، ۳۵-۴۳.

۱۴. دانش‌پژوه، مصطفی. (۱۳۹۱ش). **قلمرو اجرا و تفسیر قواعد حقوقی**، (چاپ اول). تهران: انتشارات جنگل - پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۱۵. دریجانی، میترا؛ دلیر، حمید؛ و احمدی موسوی، سید مهدی. (۱۳۹۹ش). آسیب‌شناسی اصل شفافیت در قلمرو قانون‌گذاری کیفری ایران و ارتباط آن با حکمرانی خوب. **جامعه‌شناسی سیاسی ایران**، ۱(۹)، ۱۷۴-۲۰۹. <https://doi.org/10.30510/psi.2020.113612>
۱۶. دلماس - مارتی، می‌ری. (۱۴۰۲ش). **نظام‌های بزرگ سیاست جنایی**، (ترجمه علی‌حسین نجفی ابرندآبادی). تهران: میزان.
۱۷. رحیمی‌نژاد، اسمعیل. (۱۳۷۶ش). روش تفسیر در قوانین کیفری. **نامه مفید**، ش. ۱۲، ص. ۳۵-۵۰.
۱۸. ساداتی، سید محمد مهدی. (۱۳۹۵ش). شرایط اعمال قاعده دره در فقه امامیه و قانون مجازات اسلامی. **مطالعات فقه و حقوق اسلامی**، ۸(۱۴)، ۱۱۳-۱۴۶. <https://doi.org/10.22075/feqh.2017.1950>
۱۹. سید مرتضی، علی بن حسین موسوی. (۱۳۴۸ش). **الذریعة إلى أصول الشریعة**، (تصحیح ابوالقاسم گرجی). تهران: دانشگاه تهران.
۲۰. الشریف، محمد مهدی؛ آرابی، حمید. (۱۳۹۴ش). پلورالیسم استدلال حقوقی در پرتو تفسیرهای متعارض. **حقوق تطبیقی**، ۴(۱۱)، ۳-۲۶. <https://doi.org/10.22096/law.2017.27917>
۲۱. عبداللهی، افشین. (۱۴۰۰ش). حواله کیفری به مجازات حدی در تعزیرات با تأکید بر انجام اعمالی به قصد براندازی نظام. **مجله حقوقی دادگستری**، ۸۵(۱۱۵)، ۱۳۱-۱۵۶. <https://doi.org/10.22106/jlc.2021.134854.3606>
۲۲. عظیم‌زاده، شادی. (۱۴۰۳ش). **حقوق جزای اختصاصی**، (ج. ۲، چاپ ۲۵). تهران: نشر دوراندیشان.
۲۳. عقیق، سید روح‌الله. (۱۴۰۳ش). واکاوی ضرورت‌های بازنگری بزه جاسوسی در نظام کیفری ایران. **پژوهش‌های حقوق تطبیقی**، ۲۸(۱)، ۱-۲۹.
۲۴. غلامی، میثم؛ جوان‌جعفری بجنوردی، عبدالرضا؛ و ساداتی، سید محمد جواد. (۱۴۰۲ش). حقوق کیفری ایران در سنجه نظریه عقلانیت ماکس وبر. **پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی**، ۲۷، ۱۹-۱.
- <https://doi.org/10.22034/jclc.2023.409021.1890>
۲۵. غیاثوند، سعید؛ میرخلیلی، سید محمود. (۱۳۹۶ش). تحلیل حقوقی تبانی علیه امنیت در ایران. **فصلنامه علوم اجتماعی**، ش. ۱۱، ص. ۱۳۳-۱۴۸.
۲۶. فریدمن، لورنس. (۱۳۷۸ش). مفهوم امنیت. در: **گزیده مقالات سیاسی - امنیتی**، (ج. دوم، ترجمه نشر پژوهشکده مطالعات راهبردی). تهران.
۲۷. فلاحی، احمد. (۱۳۹۳ش). **اصل ضرورت در جرم‌انگاری**. تهران: دادگستر.
۲۸. لکی، زینب. (۱۴۰۰ش). **تنزل اصل قانونمندی در پرتو ارجاع کیفری**. تهران: مجد.
۲۹. محقق داماد، سید مصطفی. (۱۴۰۲ش). **قواعد فقه ۴، بخش جزایی**، (ویرایش چهارم). تهران: مرکز نشر علوم اسلامی.

۳۰. مرادی، امیر. (۱۴۰۲ش). بررسی تطبیقی کیفی بودن مقررات کیفری، با نگاهی به حقوق ایران و دانش‌های اخلاق، ادبیات و زبان‌شناسی. **تحقیق و توسعه در حقوق و قانون**، ۶ (۲۱)، ۱۳۹-۱۸۶.
۳۱. مؤذن‌زادگان، حسنعلی؛ رهدارپور، حامد. (۱۳۹۷ش). اصل شفافیت قانون و جایگاه آن در رویه قضایی دیوان اروپایی حقوق بشر و حقوق کیفری ایران. **دیدگاه‌های حقوقی قضایی**، ش. ۸۱، ص. ۱۹۳-۲۲۰.
۳۲. میرخلیلی، سید محمود؛ نیک‌منش، علیرضا؛ و دارابی، شهرداد. (۱۴۰۱ش). عناوین مجرمانه فراگیر و چالش‌های حقوقی و جرم‌شناختی آن در سیاست کیفری ایران. **مطالعات حقوق تطبیقی معاصر**، ۱۳ (۲۶)، ۲۳۷-۲۶۸. <https://doi.org/10.22034/law.2021.44700.2843>
۳۳. میرسعیدی، منصور. (۱۳۸۶ش). **مسئولیت کیفری**، (ج. ۱، چاپ دوم). تهران: میزان.
۳۴. میرمحمدصادقی، حسین؛ رحمتی، علی. (۱۳۹۴ش). مصادیق عدول از اصول کلی حقوق کیفری در جرائم علیه امنیت. **راهبرد**، ۳ (۲۴)، ۵-۳۲. <https://doi.org/20.1001.1.10283102.1394.24.3.1.8>
۳۵. میرمحمدصادقی، حسین. (۱۴۰۴ش). **حقوق جزای اختصاصی (۲): جرائم علیه مصالح عمومی کشور**، (چاپ ۴۶). تهران: میزان.
۳۶. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۸۷ش). **خلاصه مباحث جرم‌شناسی**، (به کوشش مجتبی جعفری). تهران، دانشگاه شهید بهشتی. دسترس پذیر در: lawtest.ir
۳۷. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۹۱ش). درباره امنیت‌شناسی؛ (از حق بر امنیت تا حق بر تأمین). دیپاچه در: رضوانی، سودابه. **مدیریت انسان‌مدار ریسک جرم**، (چاپ اول). تهران: میزان.
۳۸. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۹۱ش). درآمدی بر پژوهش در نظام عدالت کیفری؛ فرصت‌ها و چالش‌ها. در: **بایسته‌های پژوهش در نظام عدالت کیفری**، (مجموعه مقالات، چاپ اول). تهران: میزان.
۳۹. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۹۱ش). **تقریرات درس جرم‌شناسی**، (ویرایش ششم). تهران: دانشگاه شهید بهشتی. دسترس پذیر در: lawtest.ir
۴۰. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۹۵ش). آیین دادرسی کیفری؛ جدال قدرت - امنیت و حقوق - آزادی‌های فردی. در: **جمعی از مؤلفان. آیین دادرسی کیفری؛ بنیان‌ها، چالش‌ها و راهکارها**، (چاپ اول). تهران: معاونت فرهنگی، اجتماعی و دانشجویی دانشگاه شهید بهشتی.
۴۱. نظام‌المکی، جعفر. (۱۴۰۳ش). تحلیل و آسیب‌شناسی ماده ۲۸۶ قانون مجازات اسلامی و راهکارهای تفسیری و اصلاحی آن. **پژوهش حقوق کیفری**، ۱۲ (۴۶)، ۵-۳۸. <https://doi.org/10.22054/jdlr.2024.73464.2577>
۴۲. وکیلان، حسن؛ مرکزالمیری، احمد. (۱۳۹۵ش). مقدمه‌ای بر فلسفه قانون‌گذاری؛ در تکاپوی ارتقای کیفیت قوانین. **پژوهش حقوق عمومی**، ۱۸ (۵۱)، ۲۹-۵۴. <https://doi.org/10.22054/qjpl.2016.5417>
43. Addink, Henk. (2019). **Good Governance Concept and Context**. Oxford University Press.
44. Ashworth, Andrew. (2000). **Sentencing and criminal justice**. London: butterworths. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139051965>

45. Damiano, Canale. (2009). *The Many Faces of the Codification of Law in Modern Continental Europe*. Published in: Springer: Dordrech.
46. Gradinaru, Daniel. (2018). *The Principle of Legality*, RAIS Conference Proceedings, November 19-20, 289-294.
47. Hartoyo, and Soekorini, Noenik, and Handayati, Nur. (2023). Application of the Principle of Legality in the Criminal Justice System: Ensuring Justice and Protection of Human Rights. *International Journal of Futures Studies*, 6(2), 254-256. <https://doi.org/10.54783/ endlessjournal.v6i2.174>
48. Mihai Constantinescu, Radu Mareş (1999). Principle of non-retroactivity of the law in case of decisions of the Constitutional Court. in: *the Magazine Dreptul* no. 11.

Resources

1. Aghababaei, Hossein . (2010). The realm of security in criminal law, Imam Sadegh University Publications, [In Persian]
2. Aghababaei, Hossein & Shirzad Pargoo, Iman. (2024). The Legislative and Judicial Criminal Policy of Iran Regarding Clemency Mechanisms in Non-Violent Crimes against State Security, Journal of Criminal Law Doctrines, 21 (27), 7-34. <https://doi.org/10.30513/CLD.2024.6362.2034> [In Persian].
3. Elham, Gholam Hossein. (1994). The basis of the crime of Muharebeh and Ifsad-e-fel-arz in law and judicial procedure. Legal Journal of the Judiciary, 10, 35-66, [In Persian]
4. Ansari, Bagher. (2006). Ambiguity of law and its impact on judges' decision-making, Journal of Legal Research Quarterly, 9 (43), 283-335, [In Persian].
5. Omid, Jalil. (1997). Interpretation of law in England, Journal of Faculty of Law and Political Science, 38, 85-125. [In Persian]
6. Omid, Jalil. (2020). Responsibility of supreme Court in systematization the interpretation of criminal statutes, Journal of Criminal Law and Criminology Studies, 50 (1), 1-24, [In Persian]
7. Omid, Jalil. (2024). Allegorical Expression of criminal statutes and law quality Criteria, challenge Approach, Journal of Criminal Law and Criminology Studies, 1(54), 40-60, [In Persian]
8. Borhani, Mohsen. (2015). Ifsad-e-fel-arz: Conceptual ambiguity, practical repercussion (Evaluation of Islamic criminal law Article 286), Journal of Criminal Law and Criminology Studies, 2(2), 19-44, [In Persian].
9. Bashireyeh, Tahmoreth. (2010). Criminal Transferring (Review on Article 516 of Iranian Penal Code), Journal of Criminal Law Doctrines, 13, 1-13, [In Persian].
10. Poramohamadi, Mohsen & Hosseini Hossein & Shaygan Fard, Majid. (2023). Ambiguity in the rebellion criminalization, Majles and Strategy, 30 (114), 163-193, <https://doi.org/10.22034/mr.2022.5030.4839> [In Persian].
11. Jafari, Mojtaba. (2022). Sociology of criminal law (Critical approach to criminal law), (1st ed.). Mizan Legal Foundation, [In Persian].
12. Jafari, Mohamad Javad & Ghasemi, Masod & Torabi, Mina. (2019). Examine the cases of violation of the principles of criminal law criminalization of Baghy and Ifsad-e-fel-arz, Journal of Jurisprudence and History of Civilization, 5 (2), 15-24, [In Persian].

13. Khaqani Esfahani, Mehdi. (2016). Conviction for the charge of collaboration with hostile foreign states, *Journal of Judicial Procedure*, 1 (1), 35-43, [In Persian].
14. Daneshpazhouh, Mostafa. (2012). *The scope of Application and interpretation of legal rules* (1st ed.). University of Tehran Publications, [In Persian].
15. Derijani, Mitra & Dalir, Hamid & Ahmadi Mosavi, Mehdi. (2020). Pathology in the Realm of Iran's criminal Legislation and its Connection to Good Governance, *Journal of Political Sociology of Iran*, 1 (9), 174-209. <https://doi.org/10.30510/psi.2020.113612>, [In Persian].
16. Delmas, Marty, (2023). *Major systems of criminal policy* (Najafi Abrandabadi, ali Hossaein Trans.). Mizan Legal Foundation, [In Persian].
17. Rahimi Nejad, Esmaeil. (1997). Methods of interpretation in criminal law, *Mofid Journal*, 12, 35-50, [In Persian].
18. Sadati, Mohamad Mehdi. (2016). Conditions Applying to dareâ Rule in Emamiye Jurisprudence and Islamic Penal Code, *Journal of studies in Islamic Law & jurisprudence*, 14(8), 113-146, [In Persian].
19. Hossain Mosavi, Seyyed Morteza (1948). *Al-Dhari'ah ila Usul al-Shari'ah* (A. Danesh, Ed.). University of Tehran, [In Arabic].
20. Alsharif, Mohamad Mehdi & Araei, Hamid . (2015). Pluralism of Legal Reasoning in Light of Conflicting Interpretation, *Journal of Comparative Law*, 4 (1), 3-26. <https://doi.org/10.22096/law.2017.27917>, [In Persian].
21. Abdollahi, Afshin. (2021). Criminality of punishment of Hudud in Iran with emphasis on committing acts with the intent to overthrow the system, *Legal Journal of the Judiciary*, 85 (115), 131-156. <https://doi.org/10.22106/jlj.2021.134854.3606> [In Persian].
22. Azimzadeh, Shadi. (2024). *Specific criminal law* (20th ed.). Ganj-e-Danesh Publications, [In Persian].
23. Aghighi, Rohollah. (2024). Analyzing the necessity of revising the crime of espionage in Iran's criminal system, *Journal of Comparative Law Research*, 1 (28), 1-29, [In Persian].
24. Jovan Jafari Bojnordi , Abdolreza & Sadati, Mohamad Javad & Gholami, Maysam . (2026). Max Weber's Theory of Rationality as a Framework for Evaluating Iranian Criminal Legislative Policy, *Journal of Criminal Law and Criminology Research*, 27, 1-19. <https://doi.org/10.22034/jclc.2023.409021.1890>, [In Persian].
25. Ghiyasvand, Saeid & MirKhalili, Mahmoud. (2017). *Legal analysis of crimes against security*

- in Iran. Journal of Social Sciences, 11, 133-148, [In Persian].
26. Feridman, Lorens. (1999). The concept of security, In Selected political-security articles, (Vol. 1). Strategic Information Publications. [In Persian]
27. Fallahi, Ahmad. (2014). The principle of necessity in criminalization, Dadgostar Publications, [In Persian].
28. Laki, Zaynab. (2021). Demotion of the principle of legality in the light of criminal reference. Majd Publications, [In Persian].
29. Mohaghegh Damad, Mostafa. (2023). Jurisprudential rules (Vol. 4: Criminal section) (4th ed.). Islamic Sciences Publications, [In Persian].
30. Moradi, Amir. (2023). A comparative study of the quality of criminal regulation, with a look at Iranian law and the knowledge of ethics, literature and linguistic, Journal of Research and Development in comparative Law, 6 (21), 139-186, [In Persian].
31. Moazenzadegan, Hasan Ali & Rahdarpour, Hamed. (2018). The principle of transparency of law, its position and function in the European Court of Human Rights and Iranian criminal law. Journal of Legal-Judicial Perspectives, 81, 193-220, [In Persian].
32. MirKhalili, mahmoud & Nikmanesh, Ali Reza, & Darabi, Shahrdad. (2022). Inclusive Criminal Titles and Their Legal and Criminological Challenges in Iranian Criminal Policy, Journal of Contemporary Comparative Law Studies, 13 (26), 237-268. <https://doi.org/10.22034/law.2021.44700.2843>, [In Persian].
33. Mirsaeydi, Mansour. (2007). Criminal responsibility, (2nd ed.), Mizan Publications, [In Persian].
34. Mirmohamad Sadeghi, Hossein & Rahmati, Ali. (2015). Examples of Deviation from the General Principles of Criminal Law on Crimes against Security, Journal of Rahbord, 3(24), 5-32. <https://doi.org/20.1001.1.10283102.1394.24.3.1.8>, [In Persian].
35. Najafi Abrandabadi, Ali, Hossein. (2008). Summary of criminology topics* (Compiled by Mojtaba, Jafari). Shahid Beheshti University. In lawtest.ir, [In Persian]
36. Najafi Abrandabadi, Ali Hossein. (2011). Preface to security sociology (From feeling of security to feeling of insecurity), In Rezvani, Sodabe (Ed.), Risk management (1st ed.). Mizan Publications, [In Persian].
37. Najafi Abrandabadi, Ali Hossein. (2011). Introduction to research in the criminal justice system: Goals and challenges, In Collection of articles on research essentials in the criminal

- justice system (1st ed.). Mizan Publications, [In Persian].
38. Najafi Abrandabadi, Ali Hossein. (2011). Lectures on criminology (6th ed.). Shahid Beheshti University. [in lawtest.ir](http://lawtest.ir), [In Persian].
39. Najafi Abrandabadi, Ali Hossein, (2016). Criminal procedure law: The conflict of power-security and law-freedoms. In Criminal procedure: Foundations, challenges, and solutions (Collection of articles). Shahid Beheshti University, [In Persian].
40. Nezamolmolki, Jafar, (2024). Analysis and pathology of article 286 of Islamic Punishment Law and it's interpretive and reformative solutions, Journal of Criminal Law Research, 12 (46), 5-38, <https://doi.org/10.22054/jclr.2024.73464.2577>, [In Persian].
41. Vakilian, Hassan & Markaz malmiri, Ahmad. (2016). legisprudence: in quest of enhancing the quality of legislation, Journal of Public Law Research, 18 (51), 29-54. <https://doi.org/10.22054/qjpl.2016.5417>, [In Persian].
42. Addink, Henk. (2019). Good Governance Concept and Context. Oxford University Press.
43. Ashworth, Andrew. (2000). Sentencing and criminal justice. London: butterworths. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139051965>
44. Damiano, Canale. (2009). The Many Faces of the Codification of Law in Modern Continental Europe. Published in: Springer: Dordrech.
45. Gradinaru, Daniel. (2018). The Principle of Legality, RAIS Conference Proceedings, November 19-20, 289-294.
46. Hartoyo, and Soekorini, Noenik, and Handayati, Nur. (2023). Application of the Principle of Legality in the Criminal Justice System: Ensuring Justice and Protection of Human Rights. International Journal of Futures Studies, 6(2), 254-256. <https://doi.org/10.54783/endllessjournal.v6i2.174>
47. Mihai Constantinescu, Radu Mareş (1999). Principle of non-retroactivity of the law in case of decisions of the Constitutional Court. in: the Magazine Dreptul no. 11.